

Reenquadrant les espacialitats a l'Àfrica urbana. Perspectives dels *Onitsha Markets* en Nigèria

Resum: Onitsha és una ciutat del sud-est de Nigèria impulsada pel fenomen del mercat urbà. Actualment és la tercera àrea urbana més gran d'Àfrica, per darrere del Caire i Lagos, respectivament. Les construccions d'espais, sota la noció de *terra nullius* i extrema alteritat, van empitjorar els reptes del creixement urbà ràpid i incontrolat a la ciutat. El document utilitza troballes a Onitsha per proporcionar informació sobre com els esdeveniments polítics successius al continent africà van donar forma a les manifestacions de l'espai contemporani a l'Àfrica urbana. Es van dur a terme revisions d'enfocaments de planificació a Nigèria, començant des d'acantonaments colonials fins a l'època actual d'extrema incertesa, i a través de la lent dels mercats d'Onitsha com un estudi de cas. Els descobriments revelen formes emergents d'espais en resposta a l'extremitat de l'altre i la incertesa a la ciutat. El document presenta un argument sobre la necessitat de repensar l'arquitectura actual, el disseny urbà i la planificació de pedagogs i pràctiques més enllà de l'alteritat, alhora que abraça la complexitat de l'Àfrica urbana postcolonial. A més, ofereix una oportunitat per desenvolupar teorització alternativa, eines i marcs cap a futurs urbans equitatius i plens de vida.

Paraules clau: Mercats d'Onitsha; reenquadrant les espacialitats; Àfrica urbana postcolonial; extrema alteritat; incertesa extrema

Reframing Spatialities in Urban Africa. Insights from Onitsha Markets in Nigeria

Abstract: Onitsha is a city in southeastern Nigeria driven by the urban market phenomenon. It is currently the third largest urban area in Africa, trailing behind Cairo and Lagos, respectively. The constructions of spatialities, under the notion of *terra nullius* and extreme otherness, worsened the challenges of rapid and uncontrolled urban growth in the city. The paper uses findings at Onitsha to provide insights on how the successive political events on the African continent shaped the manifestations of contemporary spatialities in urban Africa. Reviews of planning approaches in Nigeria were conducted, starting from colonial cantonments to current epoch of extreme uncertainty, and through the lens of Onitsha markets

as a case study. Findings reveal emergent forms of spatialities in response to the extreme otherness and uncertainty in the city. The paper presents an argument on the need to rethink the current architecture, urban design, and planning pedagogies and practices beyond alterity, while embracing the complexity of post-colonial urban Africa. It further provides an opportunity for developing alternative theorizing, tools and frameworks towards equitable and livable urban futures.

Keywords: Onitsha Markets; reframing spatialities; post-colonial urban Africa; extreme otherness; extreme uncertainty

Reencuadrando las espacialidades en el África urbana. Perspectivas de los *Onitsha Markets* en Nigeria

Resumen: Onitsha es una ciudad del sudeste de Nigeria impulsada por el fenómeno del mercado urbano. Actualmente es la tercera área urbana más grande de África, por detrás de El Cairo y Lagos, respectivamente. Las construcciones de espacios, bajo la noción de *terra nullius* y extrema alteridad, empeoraron los retos del rápido crecimiento e incontrolado en la ciudad. El documento utiliza hallazgos en Onitsha para proporcionar información sobre cómo los acontecimientos políticos sucesivos en el continente africano dieron forma a las manifestaciones del espacio contemporáneo en el África urbana. Se llevaron a cabo revisiones de enfoques de planificación en Nigeria, empezando desde acantonamientos coloniales hasta la época actual de extrema incertidumbre, y a través de la lente de los mercados de Onitsha como

estudio de caso. Los descubrimientos revelan formas emergentes de espacios en respuesta a la extremidad del otro y la incertidumbre en la ciudad. El documento presenta un argumento sobre la necesidad de repensar la arquitectura actual, el diseño urbano y la planificación de pedagogos y prácticas más allá de la alteridad, a la vez que abarca la complejidad del África urbana poscolonial. Además, ofrece una oportunidad para desarrollar teorización alternativa, herramientas y marcos hacia futuros urbanos equitativos y llenos de vida.

Palabras clave: Mercados de Onitsha; reencuadrando las espacialidades; África urbana post-colonial; extrema alteridad; incertidumbre extrema

Recadrer les spatialités en Afrique urbaine. Perspectives d'*Onitsha Markets* en Nigérie

Résumé : Onitsha est une ville du sud-est de la Nigérie stimulée par le phénomène du marché urbain. Elle est actuellement la troisième zone urbaine la plus grande d'Afrique, après Le Caire et Lagos, respectivement. Les constructions d'espaces, sous la notion de *terra nullius* et extrême altérité, ont aggravé les enjeux de la croissance urbaine rapide et incontrôlée dans la ville. Ce document utilise des trouvailles à Onitsha afin de fournir de l'information sur la façon dont les événements politiques successifs au continent africain ont façonné les manifestations de l'espace contemporain en Afrique urbaine. Des approches de révisions de planification ont été mises en œuvre, en commençant par des cantonnements coloniaux et en finissant par l'époque actuelle de grande incertitude, et à travers le verre des marchés

d'Onitsha en tant qu'étude de cas. Les découvertes montrent des formes émergentes d'espaces répondant à l'extrémité d'autrui et à l'incertitude en ville. Ce document présente un argument sur la nécessité de repenser l'architecture actuelle, le dessin urbain et la planification de pédagogues et pratiques au-delà de l'altérité, en même temps qu'il couvre la complexité de l'Afrique urbaine post-coloniale. D'ailleurs, il offre une opportunité en vue de développer une théorisation alternative, ainsi que des outils et des contextes vers des futurs urbains équitatifs et pleins de vie.

Mots-clés : Marchés d'Onitsha ; recadrer les spatialités ; Afrique urbaine post-coloniale ; extrême altérité ; incertitude extrême

Introducció

Onitsha és una ciutat del sud-est de Nigèria impulsada pel fenomen del mercat urbà i actualment, la tercera àrea urbana més gran d'Àfrica, que es troba darrere del Cairo i Lagos respectivament (figura 1). Els mercats d'Onitsha apareixen en gairebé tots els racons de la ciutat i es manifesten com a formes adaptatives, periòdiques i incrementals d'espacialitats, que sovint són efímeres i no lineals, i es formen pel flux de fluxos de material i forces contextuais. Onitsha, com la majoria de les ciutats de Nigèria, està urbanitzant exponencialment, i no segueix les polítiques urbanístiques vigents ni les lleis de zonificació. Alguns reptes associats amb aquesta rapidesa de creixement urbà inclouen un mal estat de l'entorn construït que es pot veure a moltes ciutats del continent africà. Les actuals polítiques de planificació a Nigèria són modificacions dels ideals segregacionistes colonials de Lugard exemplificats per les ordenances del municipi.¹ Sembla que existeix una falta crònica de voluntat política per a reformar aquestes polítiques segregacionistes, que podrien marcar el començament d'uns models de desenvolupament urbà habitable equitatiu. Les desviacions de les polítiques segregacionistes a les ciutats nigerianes, com es veu a Onitsha, sovint s'han rebut amb extrema violència per part de l'Estat nigerià. Això posa en marxa processos cíclics viciosos de territorialització, desterritorialització i reterritorialització en relació amb les proliferacions actives d'assentaments amb condicions precàries a Nigèria i altres estats africans postcoloniais actualment mal interpretats com a *informalitat urbana*.²

L'article planteja preguntes sobre com repensar l'arquitectura, el disseny urbà i la planificació de pedagogs i pràctiques en els Estats africans postcoloniais per reflectir les realitats contextuais en l'actual època de l'Antropocè. Pel que sembla, hi ha falta d'eines i marcs per a comprometre's amb la dinàmica complexa de múltiples capes de la ciutat africana postcolonial com a resultat de l'extremada alteritat que emana de la

Introduction

Onitsha is a city in southeastern Nigeria driven by urban market phenomenon and currently, the third largest urban area in Africa, trailing behind Cairo and Lagos respectively (figure 1). The markets in Onitsha appear in almost every corner of the city and manifest as adaptive, periodic, and incremental forms of spatialities, which are often ephemeral and non-linear, and are shaped by the flux of material flows and contextual forces. Onitsha, like most cities in Nigeria, is urbanizing exponentially, and not following the current planning policies nor zoning laws. Some challenges associated with this rapidity of urban growth include a poor state of the built environment and could be seen across many cities on the African continent. The current planning policies in Nigeria are modifications of Lugard's colonial segregationist ideals exemplified by the township ordinances.¹ It appears that there is a chronic lack of political will to reform these segregationist policies, which could usher in equitable livable urban development models. Deviations from the segregationist policies in Nigerian cities, as seen in Onitsha, have often

been met with extreme violence from the Nigerian State. This sets in motion vicious cyclic processes of territorialization, de-territorialization and re-territorialization regarding the active proliferations of settlements with precarious conditions in Nigeria and other post-colonial African States currently misinterpreted as *urban informality*.²

The paper raises questions on how to rethink the architecture, urban design, and planning pedagogies and practices in post-colonial African States to reflect the contextual realities in the current epoch of Anthropocene. There is apparently lack of tools and frameworks to engage with the multi-layered complex dynamics of the post-colonial African city as a result of extreme otherness emanating from the persistent colonial logic of spatial productions on the continent. The argument to reframe spatialities in urban Africa is structured as follows:

- the need to rethink the city beyond alterity as seen in the urban planning laws of the Nigerian State,

persistent lògica colonial de les produccions espacials en el continent. L'argument per a reestructurar l'espai a l'Àfrica urbana està estructurat de la següent manera:

- la necessitat de repensar la ciutat més enllà de l'alteritat, com es veu en les lleis de planificació urbana de l'Estat Nigerià,
- la necessitat d'enfocar l'arquitectura, l'urbanisme i el planejament a l'Àfrica urbana en reconeixement de una especificitat contextual, les limitacions de la zonificació i la proliferació de la urbanitat efímera, que ha caracteritzat la producció espacial a l'Àfrica urbana,
- la necessitat de desenvolupar eines i marcs sobre com dissenyar i planificar la incertesa espacial a la ciutat, que està impulsada per la falta d'accés equitatiu a la ciutat, com es veu en els mercats d'Onitsha.

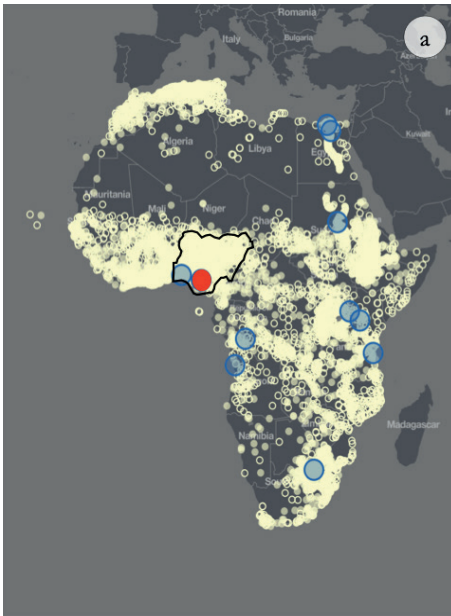
Els mercats són infraestructures indispensables a l'Àfrica urbana i encarnen processos d'autoorganització enmig de constants competències espacials. Els mercats són vitals tant per a les zones urbanes com per a les rurals, entesos com una infraestructura capaç de crear riquesa.³ A Onitsha, els mercats constitueixen els principals sistemes socioeconòmics, socioculturals i sociopolítics, que impulsen la dinàmica de creixement urbà a la ciutat (figura 2). L'article proporciona informació sobre les produccions espacials a Onitsha, que podrien contribuir a possibles rutes per reestructurar l'espai a la ciutat africana. La resta de l'article està organitzat en quatre seccions. La segona secció introdueix els mercats d'Onitsha sota la condició d'una incertesa extrema a la Nigèria postcolonial. La secció tres presenta les diverses manifestacions de l'espai en Onitsha, amb una crítica de la pràctica actual i la pedagogia. La secció quatre presenta la necessitat d'un gir epistemològic cap a la millora de l'espai a l'Àfrica urbana. L'article conclou amb apreciacions finals i proposa un camí potencial cap a futurs urbans equitatius i plens de vida.

- the need to approach architecture, urban design, and planning in urban Africa in recognition of a contextual specificity, the limitations of zoning, and the proliferation of ephemeral urbanity, which has characterized space production in urban Africa,

- the need to develop tools and frameworks on how to design and plan for spatial uncertainty in the city, which is driven by a lack of equitable access to the city, as seen in Onitsha markets.

Markets are indispensable infrastructures in urban Africa and embody self-organization processes amidst constant spatial contestations. Markets are vital to both urban and rural areas as a wealth creating infrastructure.³ In Onitsha,

markets constitute the main socio-economic, socio-cultural and socio-political systems, which drive the urban growth dynamics in the city (figure 2). The paper provides insights on the spatial productions at Onitsha, which could contribute to potential pathways to reframe spatiality in the African city. The rest of the paper is organized into four sections. Section two introduces Onitsha markets under the condition of extreme uncertainty in post-colonial Nigeria. Section three presents the various manifestations of spatialities in Onitsha, with a critique of current practice and pedagogy. Section four presents the need for an epistemological turn towards reframing spatialities in urban Africa. The paper concludes with parting insights and proposes a potential pathway towards equitable and livable urban futures.

LARGEST URBAN AREAS BY POPULATION

Among the five largest urban agglomerations in Africa are four familiar hubs of global business, media and policy making – Cairo, Lagos, Johannesburg and Kinshasa. The continent's third largest urban area with 8.5 million inhabitants – **Onitsha, Nigeria** – is, however, not (yet) a familiar household name. A large urban area is emerging – driven by growth and the merging of built-up areas forming one large agglomeration.

NIGERIA_DEMOGRAPHIC CONTEXT

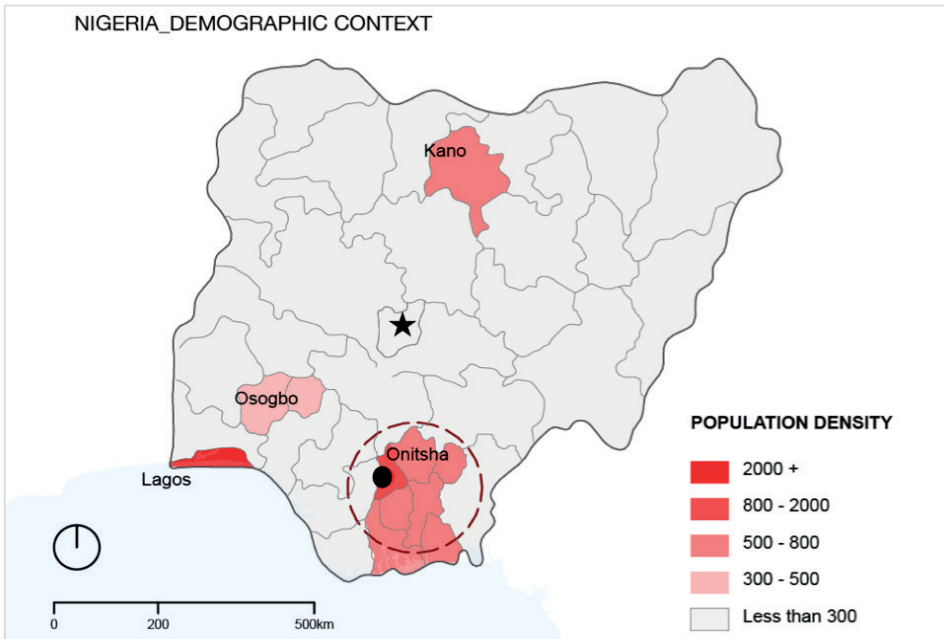

Figura 1. Dalt, d'esquerra a dreta: (a) El creixement urbà i l'auge de les ciutats d'Àfrica (Onitsha ressaltada en el mapa) [dades base d'Africapòlis, 2018]. (b) Onitsha com la tercera àrea urbana més gran d'Àfrica [dades base d'Africapòlis, 2018]. Baix: Mapa de Nigèria que mostra la densitat de població de les ciutats [Chukwuemeka, 2022].

Figure 1. Top, from left to right: (a) Urban growth and the rise of cities in Africa (Onitsha highlighted on the map) [base data from Africapòlis, 2018]. (b) Onitsha as Africa's third largest urban area [base data from Africapòlis, 2018]. Below: Map of Nigeria showing population density of cities [Chukwuemeka, 2022].

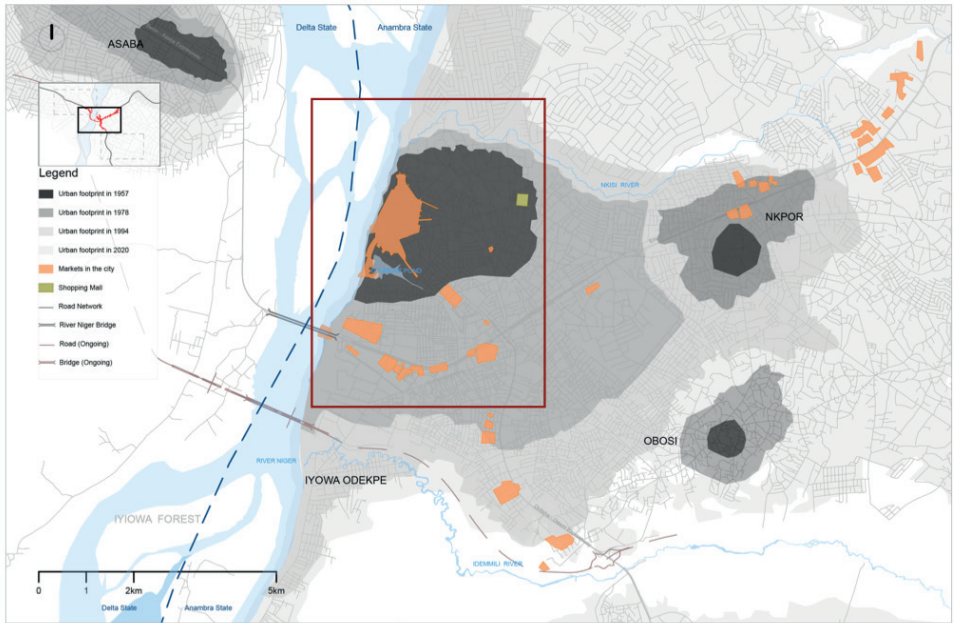

Figura 2. Dalt: Mapa d'Onitsha que mostra una taxa de creixement urbà ràpida, un patró definit pel fenomen del mercat. Es pot veure la distribució dels mercats, destacant-se l'àrea del mercat central [vegeu també Chukwuemeka, 2022]. Baix: vista de carrer de la carretera d'Iweka a Onitsha el 2017 mostrant les apropiacions espacials autònomes al carrer que també és mercat.

Figure 2. Top: Map of Onitsha showing rapid urban growth rate an pattern defined by the market phenomenon. One can see the distribution of the markets and the highlight of the core market area [see also Chukwuemeka, 2022]. Below: Street view of Iweka Road at Onitsha in 2017 showing the autonomous spatial appropriations on the street that is also a market.

Espacialitats enmig d'una incertesa extrema

Definint les espacialitats

L'espai és tant material com abstracte, encarnat i construït socialment.⁴ S'entenen com a espacialitats les diverses manifestacions de l'espai produït socialment.⁵ L'espacialitat, quan es conceptualitza com un atribut físic de l'espai, s'entén com aquelles característiques, que defineixen la qualitat de l'espai destinada a oferir un nivell més alt de comoditat.⁶ Això inclou obertura, visibilitat i expressivitat.⁷ Difereix de l'amplitud, que és una determinació precisa i dimensional de l'espai en relació amb la mida, profunditat, amplada o alçada. L'espacialitat abasta les diferents formes i relacions de la tridimensionalitat existencial en forma d'espai, lloc i territori que s'acumulen en el temps sota les següents definicions:⁸

- Espai és una abstracció construïda a partir d'apropiació o designació dins d'un conjunt d'interrelacions entre entitats i fluxos, percebut a través de filtres sensorials i culturals, i modificat d'acord amb lògiques contextuals específiques.⁹
- Lloc és un espai amb significat, i construït a partir de la injecció de valors (social, econòmic i polític) i identitats en un espai dins d'un context específic.¹⁰
- Territori és una forma d'espacialitat construïda i derivada dels mecanismes de control (sovint polítics), que estableix poder sobre un lloc o espai.¹¹

Cadascuna d'aquestes manifestacions de l'espacialitat és interrelacional, fluida, en xarxa i multiescalar. Les concepcions subjacents d'espai, lloc i territori són que cap d'aquests existeixen com a entitats autònomes, sinó que són mútuament formatives, experimentades a través del compromís biològic, subjectiu o intel·lectual amb forces i fluxos materials al nostre món. Aquestes formes tripartides d'espais, a través de la lent dels mercats d'Onitsha, proporcionen informació sobre la dinàmica de les produccions espacials a l'Àfrica urbana postcolonial.

Spatialities Amidst Extreme Uncertainty

Defining Spatialities

Space is both material and abstract, embodied, and socially constructed.⁴ Spatialities are understood as various manifestations of socially produced space.⁵ Spatiality, when conceptualized as a physical attribute of space, is understood as characteristics, which define the quality of space meant to offer a higher level of comfort.⁶ This includes openness, visibility, and expressivity.⁷ It differs from spaciousness, which is a precise, dimensional determination of the space in relation to size, depth, width, or height. Spatiality encompasses the different forms and relations of existential three dimensionality in the form of space, place, and territory that is coalesced in time under the following definitions:⁸

- Space as an abstraction constructed from appropriation or designation within a set of interrelations between entities and flows, perceived through sensorial and cultural

filters, and modified based on specific contextual logics.⁹

- Place as a space with meaning, and constructed from injection of values (social, economic, and political) and identities into a space within a specific context.¹⁰
- Territory is a form of spatiality constructed and derived from control mechanisms (often political), which establishes power over a place or space.¹¹

Each of these manifestations of spatiality are inter-relational, fluid, networked, and multi-scalar. The underlying conceptions of space, place, and territory are that none of these exist as autonomous entities, but are mutually formative, experienced through biological, subjective, or intellectual engagement with forces and material flows in our world. These tripartite forms of spatialities, through the lens of Onitsha markets, provide insights into the dynamics of space productions in post-colonial urban Africa.

Espacialitats a Onitsha enmig de l'extrema alteritat

Onitsha és una ciutat d'artesans i comerciants situada al llarg del riu Níger a la zona de selva tropical a Nigèria.¹² És la ciutat de creixement més ràpid dins del creixement demogràfic exponencial que experimenta Nigèria. Més del 60% de la població projectada del país és menor de 40 anys, i l'edat mitjana és de 18,1 anys.¹³ Onitsha està habitada principalment per l'ètnia Igbo, una de les 252 nacionalitats existents a Nigèria, un país amb diferents idiomes, lògiques espacials que són gestionades per diferents sistemes sociopolítics, i pràctiques culturals escampades per set zones de vegetació diferents¹⁴ (figura 3-a).¹⁵ Els mercats per als Igbo eren punts focals de les organitzacions territorials abans de les pertorbacions colonials. La ciutat d'Onitsha, com la majoria de les ciutats contemporànies de Nigèria, s'ha format amb la lògica de l'extrema alteritat imposada als nous territoris creats a partir de les línies arbitràries colonials resultants de la conferència de Berlín de 1884.¹⁶ Les construccions d'espais sota la noció de terra nullius semblen funcionar com a eines de control territorial. Fredrick Lugard, com a governador colonial de Nigèria, després que fos transferit de l'Índia, va introduir els cantonaments militars a través de la Força de la Frontera de l'Àfrica Occidental (WAFF), fet que més tard va ser reformulat com les Ordenances Municipals de 1917.¹⁷ Les ordenances es van establir per a l'administració de totes les ciutats i municipis de Nigèria a través de la regla directa i indirecta, en la seua ideologia de mandat colonial dual.¹⁸ En conseqüència, això va donar lloc al que Peter Ekeh en el seu article seminal, *Colonialisme i els dos Públics a l'Àfrica: Una Declaració Teòrica coneguda com a Dos Públics a l'Àfrica postcolonial*, en lloc d'un Públic com passa a l'oest (figura 3-b, sobre les actuals manifestacions polítiques dels Dos Públics a Nigèria).¹⁹ En la política excloent de Lugard, les ciutats eren creacions europees basades en la violència extrema contra els nadius africans.²⁰ Sota aquest marc segregacionista, s'introdueix una franja «sèptica» (sovint un mercat o un parc) per crear un matalàs defensiu de les noves ciutats europees, mantenint els africans en la perifèria (figura 4, pel marc exclusiu). La violència extrema i l'extrema alteritat eren inherents al projecte colonial i actualment estan encarnades en la condició urbana postcolonial a la majoria de ciutats africanes, com s'exemplifica per les produccions espacials a Onitsha.

Spatialities in Onitsha Amidst Extreme Otherness

Onitsha is a city of artisans and traders located along the river Niger in the tropical rainforest zone in Nigeria.¹² It is the fastest growing city in Nigeria's exponential population growth. Over 60% of the projected population of Nigeria is below the age of 40 years, and the median age is 18.1 years.¹³ Onitsha is inhabited by mainly the Igbo ethnic nationality, among 252 nationalities in Nigeria, with distinct languages, spatial logics that are informed by different socio-political systems, and cultural practices spread across seven different vegetation zones¹⁴ (figure 3-a).¹⁵ Markets among the Igbo were focal points of territorial organizations before the colonial disruptions. Onitsha city, like most contemporary cities in Nigeria, is shaped with the logic of extreme *Otherness* imposed on new territories created from the colonial arbitrary lines resulting from the 1884 Berlin conference.¹⁶ The constructions of spatialities under the notion of *terra nullius* seem to function as tools of territorial control. Fredrick Lugard, as colonial Governor of Nigeria, after he was transferred from India, introduced the

military cantonments via the West African Frontier Force (WAFF), which was later repackaged as the 1917 Townships Ordinances.¹⁷ The ordinances were established for the administration of all towns and municipalities in Nigeria through the direct and *indirect rule*, in his dual mandate colonial ideology.¹⁸ Consequently, this resulted to what Peter Ekeh in his seminal article, *Colonialism and the Two-Publics in Africa: A Theoretical Statement* referred to as Two-Publics in post-colonial Africa, instead of one-public as it is in the West (figure 3-b, on the current political manifestations of the Two-Publics in Nigeria).¹⁹ In Lugard's exclusionary policy, towns were European creations founded upon *extreme violence* against the African natives.²⁰ Under this segregationist framework, a 'septic' fringe (often a market or a park) is introduced to buffer the new European towns, while keeping Africans on the periphery (figure 4 for the exclusionary framework). Extreme violence and extreme Otherness were central to the colonial project and are currently embodied in the post-colonial urban condition in most African cities, as exemplified by space productions in Onitsha.

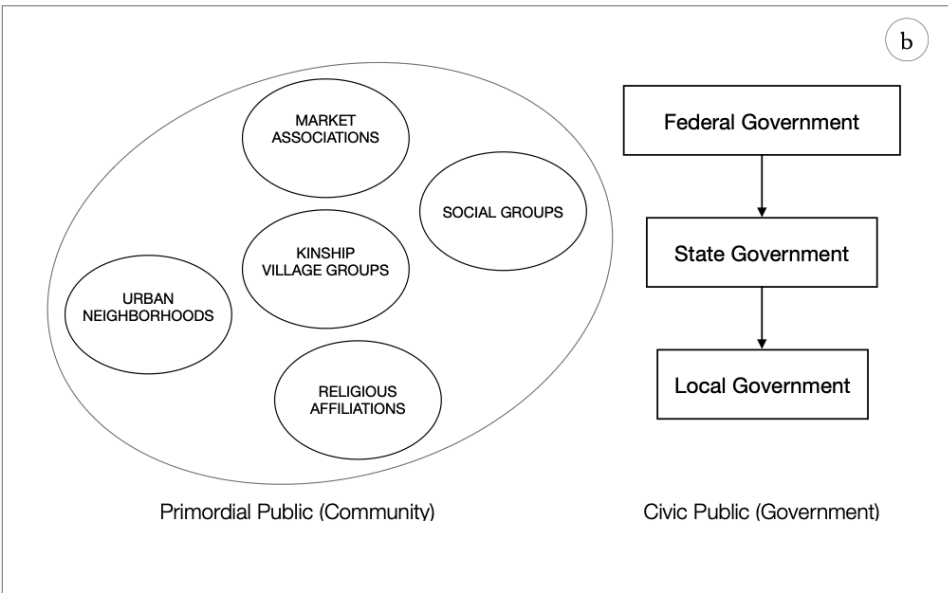
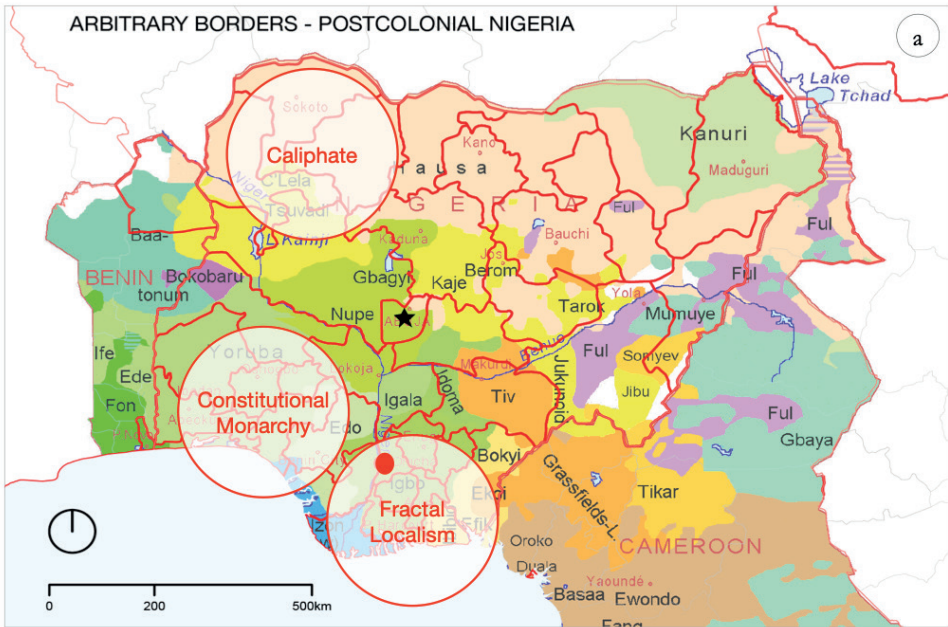
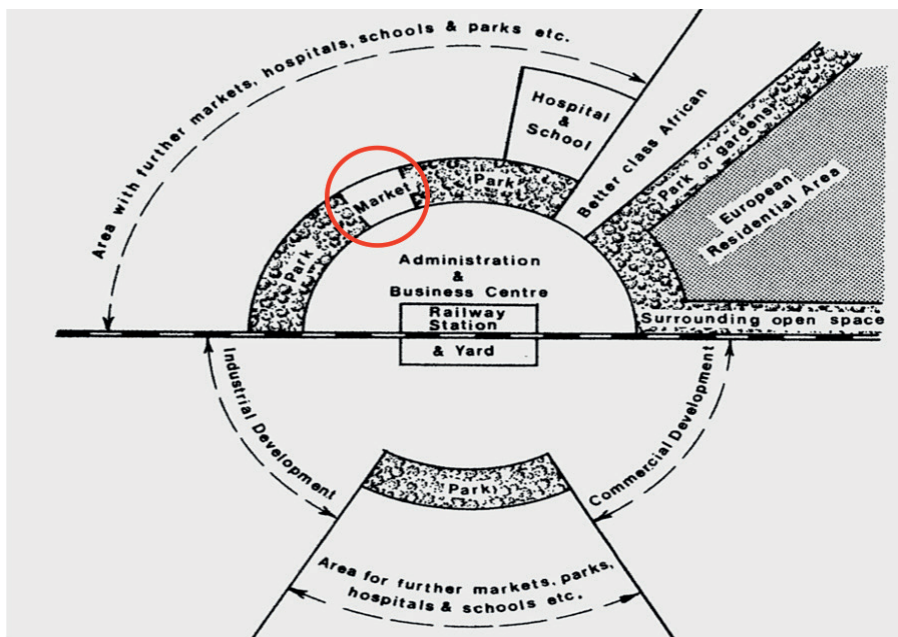

Figura 3. Dalt: Fronteres arbitràries de l'Estat nigerià desproveïdes de realitats contextuais, que haurien d'informar la política i la planificació [mapa base de Ulamm/Wikipedia, 2007]. Baix: Representació conceptual de Two-Publics in Onitsha de Peter Ekeh (1975) (públic primordial i públic cívic), destacant el govern com una entitat diferent del poble, que és un remanent i continuació de la relació colonial amb els pobles indígenes.

Figure 3. Top: Arbitrary borders of Nigerian State devoid of contextual realities, that ought to inform policy and planning [base map from Ulamm/Wikipedia, 2007]. Below: Conceptual representation of Peter Ekeh's (1975) Two-Publics in Onitsha (primordial public and civic public), highlighting the government as a different entity from the people, which is a remnant and continuation of colonial relationship with the indigenous people.

A MODEL OF COLONIAL TOWN PLANNING ACTIVITY

Colonial Status	Town planning activity	Usual mechanism	Examples
Direct rule (usually ports)	Road improvements Slum clearance Housing	Improvement board of trust	Bombay, Calcutta, Madras, Lagos, Singapore
Protectorates under indirect rule	Layouts, administrative headquarters, railway/mining town	Consultants, Branch of Lands and Survey	Port Harcourt, Enugu Jos, Kaduna, Lusaka, New Delhi
Precolonial urban societies	Conservation, Garden suburbs Parks	Local/Native Authority, Consultants	Parts of India, Egypt, Palestine
White settler	Company towns, Garden cities	Private sector	Vanderbijl town, Pinelands

Figura 4. Dalt: Sistema de planificació segregacionista colonial i principis [Home, 1983]. El mercat i els parcs eren els punts de trobada entre les segregacions. Baix: Model de planificació colonial de Frederick Lugard adoptat per als acantonaments a Nigèria (ressaltat en roig) [Home, 2007]. Aquesta lògica de planificació es replica a l'actual Nigèria postcolonial.

Figure 4. Top: Colonial segregationist planning framework and principles [Home, 1983]. Market and parks were the meeting points between the segregations. Below: Frederick Lugard's colonial planning model adopted for cantonments in Nigeria (highlighted in red) [Home, 2007]. This planning logic is replicated in current post-colonial Nigeria.

Planificació anatema enmig d'una incertesa extrema

Durant el període colonial, la ciutat va ser considerada una eina per a l'expropiació, un camp experimental, i un bullir de notícies sobre malalties tropicals i problemes de sanejament.²¹ La planificació urbana i la majoria de les infraestructures crítiques (ports, carreteres, ferrocarrils, escoles) es van dur a terme per facilitar l'extracció de materials. Onitsha a Nigèria no va ser una excepció. L'ordenança municipal colonial va negar als locals qualsevol reclamació de ciutadania urbana. Els mercats també estaven controlats pels colonialistes, que eren contraris a la propietat col·lectiva indígena d'espais públics. Aquesta forma de control territorial encara és prevalent a la Nigèria postcolonial, i ha estat codificada en les miríades de lleis, que serveixen principalment al *públic cívic* de Peter Ekeh (1975). La taula 1 mostra una genealogia de les lleis de planificació a Nigèria. A través d'una anàlisi històrica de les lleis de terra i planificació a Nigèria, Omole va argumentar que encara que, és important que el govern tinga un monopoli sobre les lleis que guien el desenvolupament, tanmateix, aquestes lleis haurien d'haver emanat orgànicament a partir del poble. Les lleis actuals (sovint com a zonificació i plans mestres) no reflecteixen els usos culturals, els tipus espacials i la materialitat dins d'una especificitat contextual com ara la d'Onitsha.²² Més aviat, funcionen com a instruments de poder i dominació sobre els locals amb elements com la força, la coerció, la seducció, la manipulació i la segregació.²³ Aquestes lleis sovint imiten els decrets colonials derivats del que²⁴ encara pot entendre's com una combinació de complex d'inferioritat i bogeria. Això es pot veure en el decret d'ús de la terra de 1978 a Nigèria,²⁵ que és un producte de les contradiccions inherents de les estructures econòmiques colonials, dependents neocolonials i pseudocapitalistes establertes al país des de l'època colonial.²⁶ Per exemple, entre els igbos ancestrals, la venda directa de la terra és rara, i sovint sota la custòdia de la comunitat.²⁷ No obstant això, amb la totalitat dels efectes d'aquest decret, els esquemes consuetudinaris de tenença, amb les lleis i drets substantius associats sobre terres fundades en els costums, van ser automàticament derogats. A continuació hi ha un extracte d'una clàusula en el decret

Planning Anathema Amidst Extreme Uncertainty

During the colonial period, the city was considered a tool for expropriation, an experimental field, and site reeking of tropical diseases and sanitation problems.²¹ Urban planning and most critical infrastructures (ports, roads, rails, schools) were provided to facilitate the extraction of materials. Onitsha in Nigeria was no exception. The colonial Township Ordinance denied locals any claim to urban citizenship. The markets were also controlled by the colonials, which are contrary to the indigenous collective ownership of public spaces. This form of territorial control is still prevalent in post-colonial Nigeria, and has been codified in the myriads of laws, that serve mainly Peter Ekeh's (1975) *civic public*. Table 1 shows a genealogy of planning laws in Nigeria. Through a historical analysis of land and planning laws in Nigeria, Omole argued that although, it is important that government has a monopoly on laws guiding development, however, these laws ought to have been formed organically from the

people. The current laws (often as zoning and master plans) do not reflect the cultural norms, spatial types, and materiality within a contextual specificity of Onitsha.²² Rather, they function as instruments of power and domination over the locals with elements such as force, coercion, seduction, manipulation, and segregation.²³ These laws often mimic the colonial decrees stemming from what²⁴ refers to as some combination of inferiority complex and madness. This can be seen in the 1978 Land Use Decree in Nigeria,²⁵ which is a product of the inherent contradictions of the colonial, neocolonial dependent, pseudo-capitalist economic structures established in the country since colonial times.²⁶ For example, among the ancestral Igbo, the outright sale of land is rare, and often under the custodianship of the community.²⁷ However, with the totality of the effects of this decree, the customary schemes of tenure, with associated substantive land laws and rights founded on customs, were automatically abrogated. Below is an excerpt of a clause in the

d'ús de la terra de 1978, secció, que deslegitima efectivament el *públic primordial* de Peter Ekeh (1975) contra el *públic cívic*:

*“Amb subjecció al que disposa aquest decret, totes les terres compreses en el territori de cada estat de la federació són confiades al governador militar d'aquest estat i aquestes terres s'administren en fideïcomis i benefici comú de tots els nigerians d'acord amb les disposicions d'aquest decret”.*²⁸

L'extracte citat mostra l'utilitarisme i la colonització interna en tota la seua força com el decret proclamat. El decret d'ús de la terra nigerià de 1978 és un robatori de terres de les diferents nacionalitats ètniques de Nigèria d'una secció dels actuals actors polítics de Nigèria (que no és gaire diferent de les pràctiques colonials). Sota la colonització, la propietat o l'accés a la terra és més valuosa i disputada. Aquesta alteració de la relació indígena amb la terra representa una violència epistemàtica, ontològica i cosmològica extrema sobre la terra i la vida indígenes, i la confiscació de territori.²⁹ En efecte, això provoca un fort desposseïment dels ciutadans, el dret d'accés i propietat tant dels territoris rurals com dels urbans, i el manteniment dels ciutadans per a viure sota la violència sancionada per un estat que no acaba mai. L'ús actual de la terra i la planificació divideixen la ciutat en jerarquies i descuren l'aparició d'espais espontanis vibrants a la ciutat (figura 5 en les distincions d'espai públic que emanen de les adaptacions al decret d'ús de la terra de 1978). Per tant, l'actual ús de la terra és un anatema per a la vida pública i la ciutadania a Onitsha, i Nigèria i ha llançat la vida quotidiana a la ciutat africana a una incertesa extrema. La violència resultant d'ordenances, decrets de tinença, desposseïments del dret d'accés i ciutadania a la ciutat ha llançat a la ciutat africana postcolonial a una *extrema incertesa*.³⁰

1978 Land Use Decree, Section, which effectively delegitimizes Peter Ekeh's (1975) *primordial public* against the *civic public*:

*“Subject to the provisions of this decree, all land comprised in the territory of each state in the federation are hereby vested in the military governor of that state and such land shall be held in trust and administered for the use and common benefit of all Nigerians in accordance with the provisions of this decree”.*²⁸

The quoted excerpt shows the utilitarianism and internal colonization in full force as the decree proclaimed. The Nigerian 1978 Land Use Decree is arguably a theft of land from the different ethnic nationalities in Nigeria from a section of the current Nigeria political actors (which is not different from colonial practices). Under colonization, ownership or access to land is most valuable, and contested.

Such disordering of indigenous relationship to land represents extreme epistemic, ontological, and cosmological violence on indigenous land and life, and the seizure of territory.²⁹ In effect, this triggers a forceful dispossession of citizens, the right of access and ownership to both rural and urban territories and keeping the citizens to live under the unending State sanctioned violence. The current Land Use and planning divide the city into hierarchies and neglects the emergence of vibrant spontaneous spaces in the city (figure 5 on the public space distinctions emanating from adaptations to the 1978 Land Use Decree). Hence, the current Land Use is an anathema to the public life and citizenship in Onitsha, and Nigeria and has thrown the everyday life in the African city into extreme uncertainty. The resulting violence from ordinances, tenure decrees, dispossessions of right of access and citizenship to the city has thrown the post-colonial African city under *extreme uncertainty*.³⁰

Any	Tipus de Llei de Planificació a Nigèria (De la Cunificació de la Postcolònia)
1904	Proclamació de Lugard sobre l'acantonament (establiment de l'acantonament)
1917	Ordenança del municipi núm. 29 (Desenvolupament del cantó amb de Dual Mandate i regla Indirecta)
1946	Ordenança de Planificació de Ciutat i País de Nigèria (expansió de Planificació a altres regions de Nigèria)
1959	1r Planificació Nacional (enfocament en infraestructura, cap a la independència)
1970-1974	2n Planificació Nacional (enfocar en la reconstrucció després de la secessió del fracàs de Nigèria-Biafra)
1975-1980	3a Planificació Nacional (centrada en la confiscació de terres de públic primordial a públic cívic)
1978	Decret d'ús de la terra
1981-1985	4t Planificació Nacional (enfocament sobre les preocupacions rurals i mediambientals)
1988	Decret núm. 3 (Consell de registre de Planificadors de la ciutat)
1992	Decret de planificació urbana i regional (per a plans estructurals i mestres amb control de desenvolupament)
1992	Agència Federal de Protecció Ambiental
1992	Política Nacional de Desenvolupament Urbà
1999	Nova Constitució de Nigèria (4a república)
1999	Llei urbanística i de planificació regional (esmena del Decret de 1992, encara en control del desenvolupament)
2014	Llei de vies navegables nigerianes i interiors (control de l'accés als aigües interiors)

Taula 1. Cronologia de les lleis de planificació a Nigèria: de l'acantonament a la postcolònia (Extret de Nwaka, 1979; Agbosu, 1988; i Omole, 2012)

Year	Type of Planning Law in Nigeria (From Cantonment of Postcolony)
1904	Lugard Cantonment Proclamation (Establishment of Cantonment)
1917	Township Ordinance no.29 (Development of the cantonment with de Dual Mandate and Indirect rule)
1946	Nigerian Town and Country Planning Ordinance (expansion of Planning to other regions of Nigeria)
1959	1st National Planning (focus on infrastructure, towards independence)
1970-1974	2nd National Planning (focus on reconstruction after Nigeria-Biafra failed secession)
1975-1980	3rd National Planning (focus on seizure of land from primordial public to civic public)
1978	Land Use Decree
1981-1985	4th National Planning (focus on rural and environmental concerns)
1988	Decree no.3 (Set up of town Planners registration council)
1992	Urban and Regional Planning Decree (for estructural and masterplans with Development Control)
1992	Federal Environmental Protection Agency
1992	National Urban Development Policy
1999	New Constitution of Nigeria (fourth republic)
1999	Urban and Regional Planning Law (Amendment of 1992 Decree, still on Development Control)
2014	Nigerian Land and Inland Waterways Act (control of access to inland waterbodies)

Table 1. Timeline of Planning Laws in Nigeria: From Cantonment to Postcolony (Culled from Nwaka, 1979; Agbosu, 1988; and Omole, 2012)

Espais crítics a través de la lent dels mercats d'Onitsha

Espacialitats emergents dels mercats d'Onitsha

Els mercats d'Onitsha constitueixen una convergència de les realitats culturals i socioeconòmiques modelades per la interacció dels fluxos materials i les forces contextuais. Són infraestructures indispensables per a la ciutat, amb espais que encarnen propietats emergents enmig de les constants disputes entre l'Estat nigerià i els comerciants. Aquestes espacialitats mostren l'ordre enmig d'un desordre aparent, i mitjançant el qual les interaccions a escala local donen lloc a una nova entitat reconeixible. Els espais de mercat a Onitsha es construeixen majoritàriament de manera autònoma i adaptable. L'aparició d'espais, físicament, es pot veure en les transformacions espacials adaptatives, apropiacions i definicions territorials fluides de l'espai. Els espais són apropiats de manera efímera, s'utilitzen col·lectivament i periòdicament, i es transformen incrementalment en resposta a les incerteses contextuais (figura 6). Els mercats d'Onitsha, entesos com a fluxos i espai amb significat, també reflecteixen una síntesi d'entitats culturals i econòmiques i comprenen el patrimoni del passat i el present. Estan interrelacionats en els processos de transformació de la ràpidament urbanitzada ciutat d'Onitsha. Les identitats construïdes del fenomen del mercat que s'adapta als fluxos de materials i redistribucions dins de la ciutat d'Onitsha són part de les manifestacions del patrimoni intangible i viu entre els Igbo.³¹ L'aparició dels fluxos es podria veure com a agrupament en configuracions de capes de ritme entrelaçades amb formes espacials, usos i intercanvis a la ciutat. Els mercats d'Onitsha són gestionats per sistemes de riquesa autoorganitzats interconnectats entre ells en una xarxa fractal distribuïda. La simultaneïtat de competències i la cooperació dins dels territoris del mercat, com a fenomen social, fluctua sota les forces contextuais dominants i els fluxos materials a la ciutat. L'aparició de la qüestió social a Onitsha és més evident en l'Associació de Comerciants Amalgamats d'Onitsha, amb segles en anglès OMATA, que determina com els materials flueixen a través de la ciutat tant en escales temporals com espacials i xarxes.³²

Critical Spatialities Through the Lens of Onitsha Markets

Emergent Spatialities of Onitsha Markets

Markets in Onitsha constitute a convergence of cultural and socio-economic realities shaped by the interplay of material flows and contextual forces. They are indispensable infrastructures in the city, with spatialities that embody emergent properties amidst the constant contestations between the Nigerian State and merchants. These spatialities exhibit order amidst apparent disorder, and whereby interactions on a local level give rise to recognizable novel entity. Market spaces in Onitsha are mostly autonomously constructed and adaptive. The emergence of spaces (as physicality) could be seen in the adaptive spatial transformations, appropriations, and fluid territorial definitions of space. Spaces are appropriated in ephemeral way, used collectively and periodically, and transformed incrementally in response to contextual uncertainties (figure 6). Market places in Onitsha (as flows and space with meaning)

also reflect a synthesis of cultural and economic entities and comprise the heritage of the past and present. They are inter-woven into the transformation processes of the rapidly urbanizing city of Onitsha. The constructed identities of the market phenomenon adapting to the material flows re-distributions within Onitsha city are part of the manifestations of the intangible and living heritage among the Igbo.³¹ The emergence in flows could be seen as clustering in a pace-layered configurations interwoven with spatial forms, uses, and exchanges in the city. Onitsha markets are run by self-organized wealth systems interconnected with each other in a distributed fractal network. The simultaneity of contestations and cooperation within the market territories (as sociality) fluctuates under prevailing contextual forces and material flows in the city. The emergence in the sociality of Onitsha is most evident in the social institution of Onitsha Markets Amalgamated Traders Association (OMATA), which determines how materials flows through the city in both temporal and spatial scales and networks.³²

Pràctica crítica

La producció dels professionals dedicats a l'entorn construït a Nigèria no reflecteix el context local. Qui es dedica a l'arquitectura, el disseny urbà i la planificació a Nigèria han fracassat en la seua promesa d'oferir entorns urbans viables. Actualment, la majoria de les produccions espacials d'Onitsha, com es veu a través de la lent dels mercats, no són desenvolupades per arquitectes i planificadors professionals. És important tornar a examinar la falta de capacitat de la professió per a llegir i respondre a un context tan autònom. L'arquitectura constitueix un pensament de projecció cap al futur, i exigeix síntesi, raonament sistemàtic, a través de la dimensió del temps, que estan integrats en contextos locals amb un enorme impacte en l'economia i el benestar de la societat. L'aplicació d'una ciència de complexitat i emergència a les ciutats, com es veu en el cas de l'espai de mercat d'Onitsha, podria ser un punt de partida. No obstant això, com a fenomen socioespacial que centra les persones, que podria fomentar l'arquitectura i la planificació urbana que és sensible a l'experiència humana del medi ambient a través dels sentits.³³ En *Seeing Like a State*, Scott defensa el paper essencial del coneixement pràctic, i les improvisacions enmig de la incertesa a través de l'acceptació de la complexitat i el final obert. A més, l'imperatiu de rebutjar l'ordre de principis del Moviment Modern, que és fràgil, vulnerable i sacsejat pels esdeveniments que rarament preveuen les seues figures més rellevants. Les conseqüències de la pràctica espacial no crítica sovint creen danys duradors en forma de vides destrossades, destrucció de l'ecosistema i desestabilització de les societats.³⁴ El model segregacionista colonial actualment en vigor a Onitsha no sols és insostenible, sinó ecològicament fràgil, i culturalment fora de lloc.

Pedagogia crítica

Les formes arquitectòniques d'Onitsha són auto-organitzadores, com es reflecteix en les formes incrementals, adaptatives i efímeres de producció en els mercats. Això contrasta amb els enfocaments de dalt a baix sovint basats en l'universalisme amb l'estil internacional, i desproveït d'especificitats contextuais. Molts estudiosos han reconegut

Emergent Critical Practice

The modes of built environment professional practices in Nigeria do not reflect the local contexts. The professions of architecture, urban design and planning in Nigeria have failed on their promise to deliver livable urban environments. Currently, most spatial productions in Onitsha, as seen through the lens of the markets, are not developed by professional architects and planners. It is important to re-examine the lack of capacity of the profession to read and respond to such an autonomous context. Architecture constitutes a projective thinking into the future, and demands synthesis, systems thinking, across time dimension, which are embedded within local contexts with an enormous impact on the economy and well-being of the society. The application of a science of complexity and emergence in cities, as seen in the case of Onitsha market spatialities, could be a starting point. However, as a socio-spatial phenomenon centering people, which could foster architecture and urban planning that is sensitive to the human experience of the

environment through the senses.³³ In *Seeing Like a State*, Scott argues for the essential role of practical knowledge, and improvisations amidst uncertainty through embrace of complexity and the open-ended. Furthermore, the imperative to reject the high-modernist order, which is fragile, vulnerable, and shaken by events rarely foreseen by its champions. The consequences of non-critical spatial practice often create lasting damages in the form of shattered lives, destruction of ecosystem, and destabilization of societies.³⁴ The colonial segregationist model currently in place in Onitsha, are not only unsustainable, but ecologically fragile, and culturally out of place.

Critical Pedagogy

Architectural forms in Onitsha are self-organizing, as reflected in the incremental, adaptive, and ephemeral forms of productions in the markets. This contrasts with the top-down approaches often premised on universalism with the international style, and devoid of contextual specificities. Many scholars have acknowledged

que aquestes polítiques urbanes estan condemnades a fracassar si no reconeixen les realitats contextuals, els múltiples nivells de complexitat, i les incerteses de l'Àfrica urbana.³⁵ Pieterse, en la seua crítica a les polítiques de Nacions Unides a l'Àfrica urbana, va proposar dues línies d'intervenció importants: incrementalisme radical, i una noció polifacètica del poder que cal per abordar els dèficits d'infraestructura a les ciutats. A través d'una extensa revisió historiogràfica del procés de planificació urbana en els estats post colonials d'Àfrica, Mabogunje va presentar les limitacions dels marcs conceptuals del Moviment Modern en abordar el procés d'urbanitzacions ràpides. També advoca per una planificació urbana i una política d'ús de la terra a les ciutats africanes post colonials que reflectisquen la complexitat contextual inherent. Avui en dia, la narrativa dominant de quina arquitectura i disseny urbà està definida per un posicionament epistemològic universalista. A l'Àfrica post colonial, la pedagogia es forma utilitzant restes de la lògica colonial d'extrema alteritat com es veu anteriorment en el cas dels municipis de Fredrick Lugard a Nigèria, esmentada anteriorment. Les produccions espacials fora d'aquest cànon eurocèntric durant l'època colonial sovint es coneixien com a refugis primitius, i en les últimes dècades com a arquitectura vernacular. En alguns casos, se'ls coneix com a «arquitectura sense arquitectes» o fins i tot com a «arquitectura informal». Hi ha una necessitat d'atenuar aquesta posició epistemològica per a l'Àfrica urbana i desenvolupar rutes sobre com repensar el disseny i la planificació de les pedagogies que reflecteixen les especificitats contextuals integrades en la política de "geo i cos" de ser i sensibilitzar el món.³⁶ Per tant, una llibertat epistemològica³⁷ per dissenyar contra la diferència, la violència i la necropolítica.³⁸ Això exigeix la necessitat de capgirar les quatre dimensions de la colonialitat del poder sobre les quals es construeixen les característiques espacials de l'actual estat nigerià.³⁹

that these urban policies are bound to fail if they do not recognize the contextual realities, multiple levels of complexity, and the uncertainties in urban Africa.³⁵ Pieterse, on his critic of UN policies on urban Africa, proposed two major lines of intervention which are: radical incrementalism, and a multi-faceted notion of power required to address the infrastructure deficits in cities. Through an extensive historiographical review of the urban planning process in post-colonial States in Africa, Mabogunje presented the limitations of modernist conceptual frameworks in addressing the rapid urbanizations process. He also argues for urban planning and land-use policy in post-colonial African cities to reflect the inherent contextual complexity. Today, the dominant narrative of what architecture and urban design ought to be is defined by a universalist epistemological positioning. In post-colonial Africa, the pedagogy is shaped using

remnants of colonial logic of extreme Otherness as seen earlier with Fredrick Lugard Townships in Nigeria, previously commented. Spatial productions outside this Eurocentric canon during the colonial era were often referred to as primitive shelters, and in the last decades as vernacular architecture. In some cases, they are referred to as "architecture without architects"; or even as "informal architecture". There is a need to decenter this epistemic position for urban Africa and develop pathways on how to rethink the design and planning pedagogies that reflect contextual specificities embedded in the 'geo and body' politics of being and sensing the world³⁶ Hence, an epistemic freedom³⁷ to design against difference, violence, and necropolitics.³⁸ This demands the need to overturn the four dimensions of coloniality of power upon which spatialities in the current Nigerian State are built upon.³⁹

Figura 6. Dalt: Carrer d'accés dins de Bridgehead-Market, mostrant apropiacions efímeres als carrers per al comerç, emmagatzematge i plataformes de càrrega/descàrrega. Baix: Definicions de propietats difuminades (carrers i places) dins de Main-Market. Darrere d'aquest aparent desorganitzat, hi ha un mecanisme de clúster organitzat que dona un sentit de lloc i la socialitat que l'acompanya que defineix les relacions de poder en els mercats.

Figure 6. Top: Access Street within Bridgehead-Market, showing ephemeral appropriations on the streets for trading, storage, and loading/unloading platforms. Below: Blurred property definitions (streets and plazas) inside Main-Market. Behind this apparent disorganized, is an organized clustering mechanism that gives a sense of place and the accompanying sociality that defines the power relations in the markets.

Reformulant les espacialitats a l'Àfrica urbana

Criticitat del context

Menys del cinc per cent de les produccions espacials arquitectòniques a Nigèria són construïdes per professionals.⁴⁰ Segles de coneixement espacial i de pràctiques modelades per contextos específics estan a la vora de l'extinció per l'actual monocultiu dels ideals del Moviment Modern. Per exemple, les produccions espacials als fins a set ecosistemes de vegetació que trobem a Nigèria (manglars, aigua dolça, bosc pluvial, sabana guineana, sabana sudanesa, sabana del Sahel i cadenes muntanyoses), no reflecteixen aquestes variacions geogràfiques ni les realitats socioculturals que van sorgir d'aquests contextos específics. L'arquitectura, l'urbanisme i el planejament han d'adoptar una pluriversalitat epistèmica per reflectir aquestes realitats contextuais.⁴¹ Les espacialitats del mercat d'Onitsha com a microcosmos de la ciutat postcolonial ofereixen una promesa sobre com repensar la ciutat africana enmig de la rapidesa i la incertesa. L'actual pandèmia de COVID-19 ha reforçat la necessitat de desenvolupar formes alternatives de pràctica espacial a la ciutat. En els mercats d'Onitsha, el modus operandi implica viure amb incessants fracassos d'infraestructura, insuficiències d'institucions, fracassos de seguretat, fracassos econòmics, tinença precària, condicions depredadores i disruptives de les institucions extractives de Nigèria. Els reptes als quals s'enfronta Onitsha, i en extensió, l'Àfrica urbana, requereixen un enfocament interdisciplinari perquè l'urbanisme amb la seva multidimensionalitat no es pot entendre des de la perspectiva d'una sola disciplina⁴² o una dependència excessiva d'un sol sistema de coneixement. Escobar argumenta que la no consideració dels sistemes de coneixement no occidentals pel que fa al desenvolupament es va convertir en un malson globalment. En lloc d'això, presenta la necessitat de centrar-se en la configuració contextual local i impulsa un enfocament i un pensament pluriversals. Per tant, una pluriversalitat que implica aprendre de tots els mons, on tothom dissenya, des de dins, i on molts mons encaixen ontològicament i autònomament.⁴³

Reframing Spatialities in Urban Africa

Criticality of Context

Less than five percent of architectural spatial productions in Nigeria are built by professionals.⁴⁰ Centuries of spatial knowledge and practices shaped by specific contexts are on the verge of extinction by the current monoculture of the modernist universalist ideal. For example, space productions in the different seven vegetation belts in Nigeria (Mangrove, Freshwater, Rainforest, Guinea Savanna, Sudan Savanna, Sahel Savanna, and Montane belts), do not reflect these geographic variations nor the socio-cultural realities that emerged from these specific contexts. Architecture, urban design, and planning must adopt an epistemic pluriversality to reflect these contextual realities.⁴¹ The spatialities of Onitsha market as microcosms of the post-colonial city offer a promise on how to rethink the African city amidst rapidity and uncertainty. The ongoing

COVID-19 pandemic has reinforced the need to develop alternative forms of spatial practice in the city. At Onitsha markets, the *modus operandi* involves living with incessant infrastructure failures, institutions failure, security failures, economic failures, precarious tenure, predatory and disruptive conditions of the extractive institutions in Nigeria. The challenges facing Onitsha, and in extension, urban Africa, require an interdisciplinary approach because the urban with its multidimensionality cannot be understood from the perspective of one discipline⁴² or over-reliance on only one knowledge system. Escobar argues that the disregard of non-Western knowledge systems in development turned into a nightmare globally. Instead, he submits for the need to focus on local contextual settings and pushes for a pluriversal approach and thinking. Thus, a pluriversality which implies learning from all worlds, where everyone designs, from within, and where many worlds fit in ontologically and autonomously.⁴³

Espacialitats emergents enmig d'una incertesa extrema

Les ciutats d'Àfrica romanen ennuvolades per dades limitades, la qual cosa porta a la incertesa. L'arquitectura de la incertesa no és la mateixa que l'arquitectura d'emergència. L'arquitectura d'emergència és reactiva, mentre que l'arquitectura d'incertesa és preventiva. A més, la insuficiència de teories que centren les realitats africanes post-colonials ha evitat una comprensió holística de la complexitat experimentada directament.⁴⁴ Les espacialitats emergents no es poden entendre mitjançant l'estudi separat de parts sense el conjunt a través de incontables territorialitzacions, des-territorialitzacions i re-territorialitzacions. Alguns estudiosos han aplicat anteriorment l'emergència i la complexitat científica per estudiar ciutats, però sobretot a ciutats occidentals,⁴⁵ i per a aplicacions globals, incloent-hi les ciutats no occidentals.⁴⁶ La emergència sembla ser un marc imprescindible en la comprensió del nostre món, especialment en el complex domini de les xarxes socials i les jerarquies,⁴⁷ i en la comprensió de l'aleatorietat i la incertesa de hui en dia.⁴⁸ Les actuals produccions espacials i les iniciatives de desenvolupament semblen, per desgràcia, abundar en enfocaments simplistes contra una realitat complexa de múltiples capes a les ciutats africanes, com és el cas d'Onitsha. Seixanta anys després de l'anomenada independència, és molt de temps com per no haver fet cap millora significativa de les condicions materials i físiques de la vida urbana a Nigèria. Hi ha una falta d'atenció cap a les qüestions desconegudes d'Àfrica, l'ordre en l'aparent confusió del seu passat i el caos del seu present, que es detallen sota tres preocupacions importants. Mbembe i Nuttall sostenen que hi ha un fracàs de l'erudició contemporània per descriure la novetat i originalitat dins del continent africà en tota la seua complexitat. A més, defensen que Àfrica continua sent fràgil, i sovint imaginada dins de la xarxa de diferència i alteritat. La primera font de preocupació és la incapacitat d'abastar els múltiples nivells de complexitat i la contínua trobada amb la incertesa dins de les formes socials. La segona és la incapacitat d'imaginar-se més enllà de l'alteritat i la diferència. Per exemple, els supòsits fundacionals de l'antropologia i el desenvolupament encara comparteixen la

Emergent Spatialities Amidst Extreme Uncertainty

Cities in Africa remain clouded by limited data, which portends uncertainty. The architecture of uncertainty is not the same as the architecture of emergency. Architecture of emergency is reactionary, while architecture of uncertainty is preemptive. Also, the inadequacy of theories that center the post-colonial African realities has prevented a holistic grasp of the directly experienced complexity.⁴⁴ Emergent spatialities cannot be understood by the separate study of parts without the whole through countless territorialization, de-territorialization, and re-territorialization. Some scholars have earlier applied emergence and complexity science to study cities, however mostly in Western cities,⁴⁵ and for global applications, including the non-Western cities.⁴⁶ Emergence appears to be an invaluable framework in understanding our world, especially in the complex domain of social networks and hierarchies,⁴⁷ and in understanding randomness and uncertainty in our world.⁴⁸ The current space productions and

developmental initiatives unfortunately appear to dwell on simplistic approaches against a multi-layered complex reality of the African city, as seen in Onitsha. Sixty years after the so-called independence is far too long a time to have passed with no significant improvement in the material and physical conditions of urban life in Nigeria. There is a lack of attention to that which is unknown about Africa, the order in the apparent mess of its past, and the chaos of its present, which are itemized under three major concerns. Mbembe and Nuttall argue that there is a failure of contemporary scholarship to describe the novelty and originality within the African continent in all its complexity. They further posit that Africa remains fraught, and often imagined within the web of difference and alterity. The first concern is about the failure to embrace the multiple levels of complexity and the continuous encounter with uncertainty within social forms. The second one is about the failure to imagine beyond alterity and difference. For example, the foundational assumptions of

creença inconscient que les maneres de descriure la realitat són independentment apropiades per a les societats «desenvolupades» i «no desenvolupades». Finalment, la tercera està vinculada als efectes de la crisi de representació que afecta les ciències humanes, que està relacionada amb la negativa a reconèixer que tot el coneixement està supeditat a altres coneixements.⁴⁹

És necessari repensar la ciutat africana més enllà de *sobreviure* en allò inhabitable, i cal prosperar cap una ciutat habitable. També és important reconèixer les construccions autònomes i no lineals d'espacialsitats. La culminació d'aplicar no linealitats com un aspecte crucial de tractar amb complexitats i incerteses en el nostre món es pot trobar en l'obra de Nassim Taleb amb els seus tractats sobre no linealitat, probabilitat, asimetries i convexitats cap a la comprensió d'un món ple d'incertesa. El concepte d'*Antifragilitat* de Taleb podria proporcionar una lent filosòfica per entendre les respostes no lineals a les polítiques excoents dels estats africans postcoloniais.⁵⁰ Les respostes espacials orgàniques no lineals a l'exclusió semblen ser antifràgils en el nivell macro, i fràgils en el nivell micro. A més, els trastorns incessants de l'estat nigerià (a través de demolicions, desallotjaments, tinença precària i incendis esporàdics) no van perjudicar el creixement del fenomen del mercat urbà, sinó que van alimentar el seu creixement. Els fenòmens espacials relacionats amb el mercat urbà a Onitsha són bastant antifràgils i emergents, i s'han guanyat amb milers d'obstacles després de cada recuperació. En el nivell individual de l'experiència humana, les respostes han variat entre fràgils, resistent i antifràgils. La taula 2 mostra l'aplicació potencial de la Tríada d'Antifragilitat de Taleb en el desenvolupament de marcs per a l'arquitectura, el urbanisme i el planejament en contextos sota extrema incertesa. Els fenòmens de participació, el continu col·lectiu i l'escalat fractal són mecanismes de producció espacial que s'observen a Onitsha i es poden optimitzar per repensar la ciutat africana. El repte clau és saber quan adoptar els principis fràgils, resistent i antifràgils en la millora de l'espai en les ciutats africanes postcoloniais enfrontant-se als reptes del ràpid creixement urbà incontrolat i la incertesa.

anthropology and development still share the unconscious belief that modes of describing reality are independently appropriate for the 'developed' societies and 'undeveloped' societies. Lastly, the third one is about the effects of the crisis of representation affecting the human sciences, which is linked to the refusal of recognizing that all knowledge are contingent on other knowledges.⁴⁹

There is a need to rethink the African city beyond *surviving* in the uninhabitable, and towards *thriving* in a livable city. It is also important to recognize the autonomous and non-linear constructions of spatialities. The culmination of applying non-linearities as a crucial aspect of dealing with complexities and uncertainties in our world can be found in the work of Nassim Taleb with his treatises on non-linearity, probability, asymmetries and convexities towards understanding of the world rife with uncertainty. Taleb's concept of *Antifragility* could provide a philosophical lens to understand the non-linear responses to exclusionary policies of the post-colonial African State.⁵⁰ The non-linear organic spatial responses to exclusion appear to

be antifragile on the macro level, and fragile on the micro-level. Also, the incessant disruptions by the Nigerian State (through demolitions, evictions, precarious tenure, and occasional fire accidents) did not harm the growth of the urban market phenomenon but fed its growth. The urban market related spatial phenomena in Onitsha are rather antifragile and emergent, which gain from myriads of disruptions after each recovery. On the individual level of human experience, responses varied between fragile, resilient, and antifragile. Table 2 shows the potential application of Taleb's Antifragility Triad in developing frameworks for architecture, urban design, and planning in contexts under extreme uncertainty. The phenomena of stakeholdership, collective continuum, and fractal scaling are mechanisms of spatial productions that are observed in Onitsha and could be optimized to rethink the African city. The key challenge is to know when to adopt the fragile, resilient, and antifragile principles in reframing spatialities in post-colonial African cities grappling with challenges of uncontrolled rapid urban growth and uncertainty.

CAP A NOVES EINES I MARCS: LA TRÍADA ANTIFRAGILITAT I ELS PÚBLICS DE MERCAT		
Fràgil	Resilient	Antifràgil
	Fènix (Mitologia)	Hidra (Mitologia)
Exclusió	Inclusió	[Participació]
Dicotomia	Híbrid	[Continuïtat col·lectiva]
Permanent	Temporal	Efímer
Xarxa centralitzada	Xarxes descentralitzades	Xarxes distribuïdes
Jerarquia		Malla
Zonificació	Ús mix	[Ús de les persones]
Desordre	Equilibri	Emergència
Sense opció	Opcionalidad limitada per l'equilibri	Opcionalitat com a propietat principal
Perjudicat pel xoc	Recuperat pel xoc	Guanys pel xoc
A dalt-a baix	[Gent- a dalt]	[Fractal-Dins / Fractal-Fora]
Lineal		No lineal

Taula 2. Cap a marcs i eines alternatives. N. N. Taleb (2012) Tríada d'Antifragilitat, i el seu potencial cap a l'arquitectura, l'urbanisme, el planejament i el desenvolupament a l'Àfrica urbana

TOWARD NEW TOOLS AND FRAMEWORKS: ANTIFRAGILITY TRIAD AND MARKET PUBLICS		
Fragile	Resilient	Antifragile
	Phoenix (Mythology)	Hydra (Mythology)
Exclusion	Inclusion	[Stakeholdership]
Dichotomy	Hybrid	[Collective Continuum]
Permanent	Temporary	Ephemeral
Centralized Network	Decentralized Networks	Distributed Networks
Hierarchy		Mesh
Zoning	Mixed-Use	[People-Use]
Disorder	Equilibrium	Emergence
No optionality	Optionality Limited by equilibrium	Optionality as main property
Harmed by shock	Recovers from shock	Gains from shock
Top-Down	[People-up]	[Fractal-In / Fractal-Out]
Linear		Non-Linear

Table 2. Toward Alternative Frameworks and Tools. N. N. Taleb's (2012) Antifragility Triad, and its potential towards architecture, urban design, planning and development in urban Africa

Conclusions

L'argument central presentat en aquest document és que la forma en què l'arquitectura, el disseny urbà i la planificació es practiquen i s'ensenyen a l'Àfrica postcolonial no funciona, i cal que siga replantejat, com exemplifica l'espai de les produccions a Onitsha. Aquest argument està recolzat per la dinàmica espacial en els mercats d'Onitsha, que són un microcosmos de la ciutat africana. Els fenòmens espacials relacionats amb el mercat proporcionen un magnífic punt de partida per estudiar i entendre la naturalesa emergent de l'espai enmig de l'alteritat i les condicions d'incertesa resultant de la política de producció espacial a Nigèria. Hi ha una necessitat d'una teoria alternativa, educació, pràctica i compromís amb aquesta complexa realitat. És hora d'un nou pensament per al futur de la pràctica professional, i el futur paper de les professions sobre com enfrontar-se a les condicions urbanes s'estén amb incertesa. La ciència d'emergència com a cos de coneixement dins dels estudis de complexitat i no-linealitat, arrelats en l'especificitat contextual, podria ser un punt de partida per a formes alternatives de recerca en la comprensió de la ciutat africana postcolonial. Les espacialitats emergents, com es veu als mercats d'Onitsha, podrien proporcionar informació sobre com incorporar diverses respostes orgàniques a l'exclusió a l'Àfrica urbana cap a futurs equitatius i plens de vida.

Notes

- 1 Robert. K. Home, "Town Planning, Segregation and Indirect Rule in Colonial Nigeria," *Third world planning review* 5, no. 2 (1983): 165-175, <https://doi.org/10.3828/twpr.5.2.4th4321p7722g972>. Ambe J. Njoh, "Urban planning as a tool of power and social control in colonial Africa," *Planning perspectives* 24, no. 3 (2009): 301-317, <https://doi.org/10.1080/02665430902933960>
- 2 Vegeu la crítica de la informalitat a l'Àfrica urbana. Vincent Chukwuemeka. "Emergent spatialities in urban Africa: Case study of Onitsha markets in Nigeria" (Tesi Doctoral, Faculty of Architecture, KU Leuven, 2022).
- 3 En l'*economia de les ciutats*, els mercats permeten que el rural sobrevisca de les disposicions econòmiques de la ciutat, venent productes rurals a la ciutat, la ciutat (Jacobs, Jane 1969).

Conclusions

The central argument presented in this paper is that the way architecture, urban design and planning are practiced and taught in post-colonial Africa is not working, and demands to be rethought, as exemplified by the productions of spatialities in Onitsha. This argument is supported by spatial dynamics in Onitsha markets, which are a microcosm of the African city. The market related spatial phenomena provide the most potent entry point to study and understand the emergent nature of spatialities amidst alterity and conditions of uncertainty resulting from the politics of space production in Nigeria. There is a need for an alternative theorizing, education, practice, and engagement with this complex reality. It is time for a new thinking for the future of practice, and future role of professions on how to engage with the urban conditions rife with uncertainty. The science of emergence as a body of knowledge within the complexity and non-linearity studies, rooted in contextual specificity, could be a starting point for alternative forms of enquiry in understanding of the post-colonial African city. Emergent spatialities, as seen in Onitsha markets, could provide insights regarding questions of how to incorporate the various organic responses to exclusion in urban Africa towards equitable and livable futures.

Footnotes

- 1 Robert. K. Home, "Town Planning, Segregation and Indirect Rule in Colonial Nigeria," *Third world planning review* 5, no. 2 (1983): 165-175, <https://doi.org/10.3828/twpr.5.2.4th4321p7722g972>. Ambe J. Njoh, "Urban planning as a tool of power and social control in colonial Africa," *Planning perspectives* 24, no. 3 (2009): 301-317, <https://doi.org/10.1080/02665430902933960>.
- 2 See critique of informality in urban Africa. Vincent Chukwuemeka. "Emergent spatialities in urban Africa: Case study of Onitsha markets in Nigeria" (PhD Diss., Faculty of Architecture, KU Leuven, 2022)
- 3 In the economy of cities, markets allow the rural to survive from the economic provisions of the city, by selling rural products to the urban, the city. Jane Jacobs, *The Economy of Cities* (New York: Vintage, 1969).
- 4 Low (2017) argues that space is permanently social, produced by bodies and groups of people amidst historical and political forces. See also Yi-Fu Tuan, *Space and place: the perspective of experience* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977).
- 5 Spatiality constitutes the effect of space on actions, interactions, entities, and theories. Spatiality is a social construct and a product of the political economic system. Eric Sheppard, "The Spatiality of The Limits to Capital," *Antipode* 36, no. 3 (2004): 470-479, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2004.00426.x>.

- ⁴ En l'economia de les ciutats, els mercats permeten que el món rural pugui sobreviure mercé a l'aportació econòmica de la ciutat mitjançant la venda de productes rurals allà. Jane Jacobs, *The Economy of Cities* (Nova York: Vintage, 1969).
- ⁴ En 2017 Low sosté que l'espai és social de manera permanent, produït per cossos i grups de persones enmig de forces històriques i polítiques. Vegeu també Yi-Fu Tuan, *Space and place: the perspective of experience* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977).
- ⁵ L'espacialitat constitueix l'efecte de l'espai en les accions, interaccions, entitats i teories. L'espacialitat és una construcció social i un producte del sistema polític econòmic. Eric Sheppard, "The Spatiality of The Limits to Capital," *Antipode* 36, no. 3 (2004): 470-479, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2004.00426.x>
- ⁶ Sobre la física de l'espai, Rapoport (1969) va proporcionar els tres elements de l'espai com: fix, semifix, i no fix, útil per entendre l'espai. Sobre l'estructuració de l'espai, Habraken (1998) va introduir els ordres físics, territorials i culturals com a tres forces interrelacionades útils en l'observació de les configuracions de l'espai sota categories de "Forma (ordre físic), Lloc (ordre territorial) i Comprensió (ordre cultural)."
- ⁷ Đorđe, Alfirević i Simonović-Alfirević Sanja, "Design principles for achieving spatiality in living space," *Arhitektura i urbanizam*, no. 48(2019): 37-53.
- ⁸ Els espais (espai en plural) presenten una fluïdesa en forma d'espai, lloc o territori, depenent del posicionament de la seua construcció. Les manifestacions de l'espai — lloc — territori reflecteixen les conceptualitzacions socials d'Henri Lefebvre's (2007 [1974]) de l'espai com a espai viu (espai representatiu), l'espai percebut (pràctica espacial) i l'espai concebut (representacions de l'espai) respectivament. Per a Massey (1994), l'espai-temps i l'espai-temps són integrals l'un de l'altre, diferents, però constitutivament i mútuament enllaçats. Si el temps és la dimensió del canvi, llavors l'espai és la dimensió dallò social.
- ⁹ Fábio Duarte, *Space, place, and territory: a critical review on spatialities* (Londres: Routledge, Taylor&Francis Group, 2017).
- ¹⁰ Ibid. Setha Low, *Spatializing culture: the ethnography of space and place* Setha Low (Londres: Routledge, 2017).
- ¹¹ Stuart Elden, "Land, terrain, territory," *Progress in human geography* 34, no. 6 (2010): 799-817, <https://doi.org/10.1177/0309132510362603>. Stuart Elden, *The birth of territory* (Chicago: The University of Chicago Press, 2013).
- ¹² F. Duarte, *Space, place, and territory: a critical review on spatialities* (Londres: Routledge, Taylor&Francis Group, 2017).
- ¹² Hi ha set zones de vegetació a Nigèria que són el manglar, el mareny d'aigua dolça, el bosc pluvial, la sabana guineana, la sabana sudanesa, la sabana del Sahel i la muntanya. La zona de selva tropical té una alta humitat a l'estació humida i baixa humitat durant l'estació *harmattan* (seca).
- ¹³ National Population Commission, Nigeria. Nigeria Demographic and Health Survey 2008. FCT-Abuja Nigeria: National Population Commission and ICF Macro, 2009. Worldometer. 2020. "Population of Nigeria." Accés 15 gener, 2022, <https://www.worldometers.info/world-population/nigeria-population/>
- ¹⁴ Roger Blench, "An atlas of Nigerian languages" (2012). <http://www.rogerblench.info/Language/Africa/Nigeria/Atlas%20of%20Nigerian%20Languages-%20ed%20III.pdf>
- ⁶ On the physicality of space, Rapoport (1969) provided the three elements of space as: fixed, semi-fixed, and non-fixed useful for understanding space. On structuring of space, Habraken (1998) introduced physical, territorial, and cultural orders as three interrelated forces useful in observing the configurations of space under 'Form (physical order), Place (territorial order), and Understanding (cultural order)' categories.
- ⁷ Đorđe, Alfirević i Simonović-Alfirević Sanja, "Design principles for achieving spatiality in living space," *Arhitektura i urbanizam*, no. 48(2019): 37-53.
- ⁶ Spatialities (spatiality in the plural) exhibit a fluidity in the form of space, place, or territory, depending on positioning of its construction. The space — place — territory manifestations reflect Henri Lefebvre's (2007 [1974]) three socially relational conceptualizations of space as lived space (representational space), perceived space (spatial practice) and conceived space (representations of space) respectively. For Massey (1994), time-space and space-time; are integral to each other, distinct, but constitutively and mutually linked. If time is the dimension of change, then space is the dimension of the social.
- ⁹ Fábio Duarte, *Space, place, and territory: a critical review on spatialities* (Londres: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017).
- ¹⁰ Ibid. Setha Low, *Spatializing culture: the ethnography of space and place* Setha Low (Londres: Routledge, 2017).
- ¹¹ Stuart Elden, "Land, terrain, territory," *Progress in human geography* 34, no. 6 (2010): 799-817, <https://doi.org/10.1177/0309132510362603>. Stuart Elden, *The birth of territory* (Chicago: The University of Chicago Press, 2013).
- Fábio Duarte, *Space, place, and territory: a critical review on spatialities* (Londres: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017).
- ¹² There are seven vegetation zones in Nigeria which are Mangrove Swamp, Freshwater Swamp, Tropical Rainforest, Guinea Savannah, Sudan Savannah, Sahel Savannah, and Montane. The tropical rainforest zone has a high humidity in the rainy (wet) season and low humidity during the *harmattan* (dry) season.
- ¹³ National Population Commission, Nigeria. Nigeria Demographic and Health Survey 2008. FCT-Abuja Nigeria: National Population Commission and ICF Macro, 2009. Worldometer. 2020. "Population of Nigeria." Accessed 15 January, 2022, <https://www.worldometers.info/world-population/nigeria-population/>
- ¹⁴ Roger Blench, "An atlas of Nigerian languages" (2012). <http://www.rogerblench.info/Language/Africa/Nigeria/Atlas%20of%20Nigerian%20Languages-%20ed%20III.pdf>
- ¹⁵ Ethnic nationality is the correct term instead of "group" or "tribe". The use of the term "ethnic group" by most colonial anthropological scholars is reductionist and often constitutes erasure of the various life worlds. There are more than 30 million Igbo speaking people in Nigeria, (National Population Commission, Nigeria 2009) excluding those in the diaspora.
- ¹⁶ Other-A member of a dominated out-group, whose identity is considered lacking and who may be subject to discrimination by the dominating in-group.
- Otherness-Characteristics of the Other, developed through

- ¹⁵ La nacionalitat ètnica és el terme correcte en lloc de «grup» o «tribu». L'ús del terme "grup ètnic" per la majoria d'estudiosos antropològics colonials és reduccionista i sovint constitueix l'eliminació de molts estils de vida. Hi ha més de 30 milions de parlants d'igbo a Nigèria. (National Population Commission, Nigeria 2009) sense comptar els de la diàspora.
- ¹⁶ Un altre, un membre d'un grup dominant, la identitat del qual es considera que no existeix i que pot ser objecte de discriminació per part del grup dominant.
Alteritat - Característiques de l'altre, desenvolupades a través de construccions discursives.
Alteració - El procés de transformar una diferència en altres per crear un grup dominant i dominat. Vegeu (Staszak, Jean-François; Kobayashi, Audrey 2020) per a més detalls. Vegeu (Said, Edward W. 1978) i (Mudimbe, Valentin Yves 1988). L'extrema alteritat — La lògica de l'altre produeix una ràpida deshumanització de l'altre. Vegeu (Fanon, Frantz 1963, Fanon, Frantz; Appiah, Kwame Anthony 2008), i (Mbembe, Achille 2001, Mbembe, Achille 2017, Mbembe, Achille 2019). Vegeu també *Thingification* (Césaire, Aimé 1972).
- ¹⁷ Un aquarterament és un campament militar amb funcions urbanes i administració. Els elements principals són visibles: un traçat de carreteres de graella, barraques, casernes d'oficials i oficines administratives. Robert K. Home, "From cantonments to townships: Lugard's influence upon British colonial urban governance in Africa," *Planning perspectives* 34, no. 1 (2019): 43-64, <https://doi.org/10.1080/02665433.2017.1359103>.
- ¹⁸ Frederick John Dealtry Lugard, i Margery Perham, *The dual mandate in British tropical Africa* (Londres: Cass, 1965). Robert K. Home, "From cantonments to townships: Lugard's influence upon British colonial urban governance in Africa," *Planning perspectives* 34, no. 1 (2019): 43-64. Robert K. Home, "Town Planning, Segregation and Indirect Rule in Colonial Nigeria," *Third world planning review* 5, no. 2 (1983): 165-175. El govern indirecte va significar que els africans van ser exclosos en gran manera de la participació en la governança urbana, però inclosos en l'execució de la seua maquinària. Això va ser en forma de cap de comandament al sud-est de Nigèria.
- ¹⁹ En 1975 Peter Ekeh argumenta que la distinció entre el regne privat i el regne públic al llarg dels segles ha adquirit una connotació occidental peculiar. A l'Àfrica ancestral, (en aquest cas, entre els Igbo), el regne privat i el regne públic tenen una base moral comuna. Tot i això, a l'Àfrica postcolonial, el regne privat està diferencialment associat amb el regne públic en termes de moralitat. Això s'ha manifestat com dos tipus diferents d'espai públic: el públic primordial, i el públic cívic. El públic primordial està vinculat a agrupacions, vincles i sentiments primordials que influeixen en el comportament públic. Funciona amb els mateixos imperatius morals que el regne privat. En contrast, el públic cívic està històricament associat amb l'administració colonial i s'ha identificat amb la política popular a l'Àfrica postcolonial. Es basa en estructures civils: l'exèrcit, el servei cívic i la policia per la seua legitimitat. No té els imperatius morals que es troben en l'àmbit privat.
- ²⁰ Violència extrema: la totalitat de la negació de l'ésser humà, i les construccions de l'espai a través de la matriu colonial del poder. Veure Anibal Quijano, "Coloniality of Power and Eurocentrism in Latin America," *International sociology* 15, no. 2 (2000): 215-232, <https://doi.org/10.1177/0268580900015002005>
- ²¹ Swati Chattopadhyay, "Urbanism, colonialism and subalternity," en *Urban Theory Beyond the West*, ed. per Edensor i Mark Tim, Jayne (Londres: Routledge, 2011).

discursive constructions.

Othering-The process of transforming a difference into Otherness to create a dominating and dominated group. See (Staszak, Jean-François; Kobayashi, Audrey 2020) for further details. See also (Said, Edward W. 1978) and (Mudimbe, Valentin Yves 1988). Extreme Otherness-The logic of Otherness run amok in dehumanization of the Other. See (Fanon, Frantz 1963, Fanon, Frantz; Appiah, Kwame Anthony 2008), and (Mbembe, Achille 2001, Mbembe, Achille 2017, Mbembe, Achille 2019). See also *Thingification* (Césaire, Aimé 1972).

- ¹⁷ A cantonment is a military encampment with urban functions and administration. The main elements are visible: a gridiron road layout, barracks, officers' quarters, and administrative offices. Robert K. Home, "From cantonments to townships: Lugard's influence upon British colonial urban governance in Africa," *Planning perspectives* 34, no. 1 (2019): 43-64, <https://doi.org/10.1080/02665433.2017.1359103>.
- ¹⁸ Frederick John Dealtry Lugard, and Margery Perham, *The dual mandate in British tropical Africa* (London: Cass, 1965). Robert K. Home, "From cantonments to townships: Lugard's influence upon British colonial urban governance in Africa," *Planning perspectives* 34, no. 1 (2019): 43-64. Robert K. Home, "Town Planning, Segregation and Indirect Rule in Colonial Nigeria," *Third world planning review* 5, no. 2 (1983): 165-175. Indirect rule meant that Africans were largely excluded from participation in urban governance but included

in the execution of its machinery. This was in the form of warrant chiefs in Southeastern Nigeria.

- ¹⁹ Peter Ekeh (1975) argues that the distinction between the private realm and the public realm over the centuries has acquired a peculiar Western connotation. In ancestral Africa, (in this case, among the Igbo), the private realm and the public realm have a common moral foundation. However, in post-colonial Africa, the private realm is differentially associated with the public realm in terms of morality. This has manifested as two different types of public realm: the primordial public, and the civic public. The primordial public is linked to primordial groupings, ties, and sentiments which influences one's public behavior. It operates on the same moral imperatives as the private realm. In contrast, the civic public is historically associated with the colonial administration and has become identified with popular politics in post-colonial Africa. It is based on civil structures: the military, the civic service, and the police for its legitimacy. It lacks the moral imperatives as found in the private realm.
- ²⁰ Extreme violence — The totality of negation of the human, and constructions of spatiality through colonial matrix of power. See Anibal Quijano, "Coloniality of Power and Eurocentrism in Latin America," *International sociology* 15, no. 2 (2000): 215-232, <https://doi.org/10.1177/0268580900015002005>
- ²¹ Swati Chattopadhyay, "Urbanism, colonialism and subalternity," in *Urban Theory Beyond the West*, ed. by Edensor and Mark Tim, Jayne (London: Routledge, 2011).

- ²² Veure Howard Davis al 2006 en allò que ell va anomenar cultura de construcció. Howard Davis, *The culture of building* (Nova York: Oxford University Press, 2006).
- ²³ Kim Dovey, *Framing places: mediating power in built form* (Londres: Taylor & Francis, 1999). Ambe J. Njoh, "Urban planning as a tool of power and social control in colonial Africa," *Planning perspectives* 24, no. 3 (2009): 301-317, <https://doi.org/10.1080/02665430902933960>
- ²⁴ Frantz Fanon, i Kwame Anthony Appiah, *Black Skin, White Masks* (Nova York: Grove Press, 1952. Reimprès el 2008.)
- ²⁵ Federal Republic of Nigeria, 1990 [1978]. *Laws of the Federation of Nigeria: Land Use Act*. Capítol 202. 1990 Amendment.
- ²⁶ L. K. Agbosu, "The Land Use Act and the state of Nigerian law," *Journal of African Law* 32, no. 1 (1988): 1-43.
- ²⁷ B. W. Hodder, i U. I. Ukwu, *Markets in West Africa: studies of markets and trade among the Yoruba and Ibo* (Ibadan: Ibadan University Press, 1969).
- ²⁸ Federal Republic of Nigeria, 1990 [1978]. *Laws of the Federation of Nigeria: Land Use Act*. Capítol 202. 1990 Amendment.
- ²⁹ Eve Tuck, i K. Wayne Yang, "Decolonization is not a metaphor," *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1, no. 1 (2012): 1-40.
- ³⁰ La incertesa sembla ser la característica permanent de l'Àfrica urbana, i es manifesta com a tinença precària, exclusió econòmica, inestabilitat política, violència urbana i degradació mediambiental. La incertesa extrema és una condició per la qual la incertesa sembla haver adquirit una forma permanent. La incertesa es manifesta de diferents formes. Per exemple, podria manifestar-se com a política i econòmica (al ciutadà), condició existencial (a l'exèrcit), o simplement com a falta d'informació (al legislador). La incertesa extrema és la totalitat de les combinacions de totes les formes d'incertesa dins d'un context donat.
- ³¹ Veure Vincent Chukwuemeka, Gisèle Gantois, Kris Scheerlinck, Yves Schoonjans, i Ikechukwu Onyegiri, "Embodying local identity as heritage in transition: The case study of Onitsha markets, Nigeria," en *Heritage and Sustainable Urban Transformations*, ed. per Kalliopi Fouseki, Torgrim Guttormsen, Grete Swensen, 55-66. Londres: Routledge, 2019.
- ³² Veure Vincent Chukwuemeka, "Emergent spatialities in urban Africa: Case study of Onitsha markets in Nigeria" (Tesi Doctoral, Faculty of Architecture, KU Leuven, 2022) per elaborar exemples de construccions efímeres i autònomes de l'espai, agrupament de l'espai, i escalament fractal de l'espai com a espais emergents, llocs i territoris respectivament.
- ³³ Juhani Pallasmaa, *The eyes of the skin: architecture and the senses* (Chichester: Wiley, 2005).
- ³⁴ James C. Scott, *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed* (New Haven: Yale university press, 1998).
- ³⁵ Walter D. Mignolo, i Madina V. Tlostanova, "Theorizing from the Borders: Shifting to Geo- and Body-Politics of Knowledge," *European journal of social theory* 9, no. 2 (2006.): 205-221, <https://doi.org/10.1177/1368431006063333>
- Ramón Grosfoguel, "THE EPISTEMIC DECOLONIAL TURN: Beyond political-economy paradigms," *Cultural studies* (London, England) 21, no. 2-3 (2007): 211-223, <https://doi.org/10.1080/09502380601162514>. Cal reconsiderar el
- ²² See Howard Davis (2006) for what he referred to as culture(s) of building. Howard Davis, *The culture of building* (New York: Oxford University Press, 2006).
- ²³ Kim Dovey, *Framing places: mediating power in built form* (London: Taylor & Francis, 1999). Ambe J. Njoh, "Urban planning as a tool of power and social control in colonial Africa," *Planning perspectives* 24, no. 3 (2009): 301-317, <https://doi.org/10.1080/02665430902933960>
- ²⁴ Frantz Fanon, and Kwame Anthony Appiah, *Black Skin, White Masks* (New York: Grove Press, 1952. Reprint 2008).
- ²⁵ Federal Republic of Nigeria, 1990 [1978]. *Laws of the Federation of Nigeria: Land Use Act*. Capítol 202. 1990 Amendment.
- ²⁶ L. K. Agbosu, "The Land Use Act and the state of Nigerian law," *Journal of African Law* 32, no. 1 (1988): 1-43.
- ²⁷ B. W. Hodder, and U. I. Ukwu, *Markets in West Africa: studies of markets and trade among the Yoruba and Ibo* (Ibadan: Ibadan University Press, 1969).
- ²⁸ Federal Republic of Nigeria, 1990 [1978]. *Laws of the Federation of Nigeria: Land Use Act*. Capítol 202. 1990 Amendment.
- ²⁹ Eve Tuck, and K.Wayne Yang, "Decolonization is not a metaphor," *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1, no.1(2012): 1-40
- ³⁰ Uncertainty appears to be the permanent feature of urban Africa, and manifesting as precarious tenure, economic exclusion, political instability, urban violence, and environmental degradation. Extreme uncertainty is a condition whereby uncertainty appears to have taken a permanent form.
- Uncertainty manifests in different forms. For example, it could manifest as political and economic (to the citizen), existential condition (to the military), or simply as lack of information (to the policymaker). Extreme uncertainty is the totality from the combinations of all forms of uncertainty within a given context.
- ³¹ See Vincent Chukwuemeka, Gisèle Gantois, Kris Scheerlinck, Yves Schoonjans, and Ikechukwu Onyegiri, "Embodying local identity as heritage in transition: The case study of Onitsha markets, Nigeria," in *Heritage and Sustainable Urban Transformations*, ed. by Kalliopi Fouseki, Torgrim Guttormsen, Grete Swensen, 55-66. London: Routledge, 2019.
- ³² See Vincent Chukwuemeka, "Emergent spatialities in urban Africa: Case study of Onitsha markets in Nigeria" (PhD diss., Faculty of Architecture, KU Leuven, 2022) for elaborate examples of ephemeral and autonomous constructions of spatiality, clustering of spatiality, and fractal scaling of spatiality as emergent spaces, places, and territories respectively.
- ³³ Juhani Pallasmaa, *The eyes of the skin: architecture and the senses* (Chichester: Wiley, 2005).
- ³⁴ James C. Scott, *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed* (New Haven: Yale university press, 1998).
- ³⁵ AbdouMaliq Simone, *For the City Yet to Come: Changing African Life in Four Cities* (Durham: Duke University Press, 2004). Edgar Pieterse, *City futures: confronting the crisis of urban development* (London: Zed Books, 2008). Vanessa Watson,

que s'ensenyava actualment com a arquitectura, disseny urbà i planificació a Nigèria. Per exemple, la majoria dels plans d'estudi parla de l'arquitectura dels Igbo, ni l'arquitectura dels Edo a Nigèria (que s'atribueix a haver construït l'estructura de fossa més llarga feta per l'home a la terra). Això no vol dir que el coneixement de la història arquitectònica i la teoria d'altres contextos no siguin importants. No obstant això, no s'ha de prioritzar sobre la història i la teoria locals, especialment en l'educació fundacional de la pràctica de l'arquitectura a Nigèria. Com és possible que el material de construcció dominant utilitzat a Nigèria avui dia estiga format per forces del mercat i no per realitats contextuais? Què impedeix la recerca sobre materials de construcció, tècniques de construcció locals enginyoses, motius i artesanía en els últims seixanta-dos anys després de l'anomenada independència nigeriana? Com van arribar els models virtuoses solitaris d'arquitectura, disseny urbà i professions de planificació a substituir els modes col·lectius anteriors en la majoria de societats de Nigèria sense una avaluació crítica? Quines altres formes de pràctica professional a banda de l'actual forma d'honoraris són possibles? És necessari replantejar-se la monotonía monopolitzadora en la que s'ha convertit l'arquitectura a l'Àfrica urbana. Potser, una analogia més propera és el fet que Venècia a Itàlia o Nova York als Estats Units tinguin la seua singularitat i les realitats específiques contextuais que els van donar forma i no haurien de ser reproduïdes a la Nigèria tropical com l'ideal monopolitzador.

- ³⁷ Sabelo J. Ndlovu-Gatsheni, *Epistemic freedom in Africa: deprovincialization and decolonization* (Londres: Routledge, 2018). Sabelo J. Ndlovu-Gatsheni, *Decolonization, development and knowledge in Africa: turning over a new leaf* (Londres: Routledge, 2022).
- ³⁸ Achille Mbembe, *Critique of Black reason Achille Mbembe* (Traduït per Laurent Dubois. Durham: Duke University Press, 2017). Achille Mbembe, *Necropolitics Achille Mbembe* (Traduït per Steven Corcoran. Durham: Duke University Press, 2019). En aquest cas, el respecte als factors ambientals, com una de les principals consideracions per a les produccions arquitectòniques i urbanes, s'ha vist alterada amb zonificació monofuncional, codis i ordenances.
- ³⁹ La colonialitat de poder tal com es defineix per Quijano (2000) és la totalitat del poder centrat en els controls d'economia (terra, treball i recursos naturals), autoritat (servei civil, policia, militar), subjectivitat (coneixement i epistemologia), i sexualitat (família).
- ⁴⁰ Es tracta d'una estimació conservadora, i sembla ser una tendència recurrent a tot el món. Veure Duo Dickinson, "Architects Design Just 2% of All Houses-Why?" Common Edge. Accés 24 març, 2022. <https://commonedge.org/architects-design-just-2-of-all-houses-why/>.
- ⁴¹ Algunes contribucions d'Alejandro Aravena i Francis Kere, amb els seus reconeixements de Premis Pritzker, donen testimoni de la importància de noves formes i maneres de producció espacial amb reverència a les especificitats contextuais. Veure The Pritzker Architecture Prize. 2022, "Laureates," Accés 10 juliol, 2022. <https://www.pritzkerprize.com/laureates>

"The planned city sweeps the poor away...": Urban planning and 21st century urbanization," *Progress in planning* 72, no. 3 (2009): 151-193, <https://doi.org/10.1016/j.progress.2009.06.002>.
Vanessa Watson, "Seeing from the South: Refocusing Urban Planning on the Globe's Central Urban Issues," *Urban studies* (Edinburgh, Scotland) 46, no. 11 (2009): 2259-2275, <https://doi.org/10.1177/0042098009342598>

- ³⁶ Walter D. Mignolo, and Madina V. Tostanova, "Theorizing from the Borders: Shifting to Geo- and Body-Politics of Knowledge," *European journal of social theory* 9, no. 2 (2006.): 205-221, <https://doi.org/10.1177/1368431006063333>
Ramón Grosfoguel, "THE EPISTEMIC DECOLONIAL TURN: Beyond political-economy paradigms," *Cultural studies* (London, England) 21, no. 2-3 (2007): 211-223, <https://doi.org/10.1080/09502380601162514>. There is need to rethink what is currently taught as architecture, urban design, and planning in Nigeria. For example, most curricular do not feature the architecture of Igbo, nor architecture of Edo in Nigeria (which is attributed to having built the longest man-made moat structure on earth). This is not to say that the knowledge of architectural history and theory from other contexts are not important. However, it should not be prioritized over local history and theory, especially in the foundational education of the practice of architecture in Nigeria. How is it possible that the dominant construction material used in the Nigeria today are shaped by market forces and not by contextual realities? What is preventing research on building materials, ingenious local building techniques, motifs and craftsmanship in the last 62 years after the Nigerian so-called independence? How did the lone virtuoso models of architecture,

urban design and planning professions come to replace the previous collective modes in most societies in Nigeria without critical appraisal? What other forms of practice apart from the current form of honorarium is possible? There is a need to rethink the monopolizing monotony of what architecture has become in urban Africa. Perhaps, a closer analogy is the fact that Venice in Italy or New York in the United States have their uniqueness and the contextual specific realities that shaped them and should not be replicated in tropical Nigeria as the monopolizing ideal.

- ³⁷ Sabelo J. Ndlovu-Gatsheni, *Epistemic freedom in Africa: deprovincialization and decolonization* (London: Routledge, 2018). Sabelo J. Ndlovu-Gatsheni, *Decolonization, development and knowledge in Africa: turning over a new leaf* (Routledge, 2022).
- ³⁸ Achille Mbembe, *Critique of Black reason Achille Mbembe* (Translated by Laurent Dubois. Durham: Duke University Press, 2017). Achille Mbembe, *Necropolitics Achille Mbembe* (Translated by Steven Corcoran. Durham: Duke University Press, 2019). In this case, the reverence to the environmental factors, as one of the main considerations for architectural and urban productions, which has been disrupted with mono-functional zoning, codes and ordinances.
- ³⁹ Coloniality of power as defined by Quijano (2000) is the totality of power that is centered on controls of economy (land, labour, and natural resources), authority (civil service, police, military), subjectivity (knowledge and epistemology), and sexuality (family).
- ⁴⁰ This is a conservative estimate, and seems to be a recurring trend across the globe. See Duo Dickinson, "Architects Design Just 2% of All Houses-Why?" Common Edge. Accessed 24 March, 2022. <https://commonedge.org/architects-design-just-2-of-all-houses-why/>

- ⁴² Jo Beall, Liza Zegeye Cherenet, Sue Parnell Cirolia, Philipp Rode, i Nuno Cruz, "Understanding infrastructure interfaces: common ground for interdisciplinary urban research?" *Journal of the British Academy* 7, no. 2 (2019): 11-43.
- ⁴³ Ezio Manzini, i Rachel Coad, *Design, When Everybody Designs An Introduction to Design for Social Innovation* (The MIT Press, 2015). Arturo Escobar, *Designs for the pluriverse: radical interdependence, autonomy, and the making of worlds* (Duke University Press Books, 2018).
- ⁴⁴ Edgar Pieterse, "Grasping the unknowable: coming to grips with African urbanisms," *Social dynamics* 37, no. 1 (2011): 5-23, <https://doi.org/10.1080/02533952.2011.569994>
- ⁴⁵ Michael Batty, i Paul Longley, *Fractal cities: a geometry of form and function* (Londres: Academic, 1994). Pierre Frankhauser, "Fractal Geometry of Urban Patterns and their Morphogenesis," *Discrete dynamics in nature and society*, no. 2 (1998.): 127-145, <https://doi.org/10.1155/S1026022698000107>
- ⁴⁶ Ron Eglash, *African fractals: modern computing and indigenous design* (New Brunswick: Rutgers university press, 1999). Christopher Alexander, Sara Ishikawa, i Murray Silverstein, *A pattern language: towns, buildings, construction* (Nova York: Oxford Univ. Pr., 2010 [1977]). Colin McFarlane, "Assemblage and critical urbanism," *City (London, England)* 15, no. 2 (2011): 204-224, <https://doi.org/10.1080/13604813.2011.568715>. Colin McFarlane., "The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space," *Environment and planning. D, Society & space* 29 no. 4 (2011): 649-671, <https://doi.org/10.1068/d4710>. Kim Dovey, *Urban design thinking: a conceptual toolkit* (Londres: Bloomsbury Academic, 2016).
- ⁴⁷ Manuel De Landa, *A new philosophy of society: assemblage theory and social complexity* (Londres: Bloombury, 2017). Niall Ferguson, *The square and the tower: networks, hierarchies and the struggle for global power* (Londres: Penguin Books, 2018).
- ⁴⁸ Nassim Nicholas Taleb, *Foiled by randomness: the hidden role of chance in the markets and in life* (Londres: Penguin Books, 2004). Nassim Nicholas Taleb, *The black swan: the impact of the highly improbable* (Nova York: Random House, 2007). Nassim Nicholas Taleb, *Antifragile: things that gain from disorder* (Nova York: Random House, 2012). Nassim Nicholas Taleb, *Skin in the game: hidden asymmetries in daily life* (Nova York: Random House, 2018).
- ⁴⁹ Achille Mbembe, i Sarah Nuttall, "Writing the World from an African Metropolis," *Public culture* 16, no. 3 (2004): 347-372, <https://doi.org/10.1215/08992363-16-3-347>
- ⁵⁰ Taleb (2012) utilitza l'analogia del fènix i l'hidra mitològics per explicar el fenomen de la resiliència i l'antifragilitat respectivament. El fènix es regenera de nou després de l'exposició al dany, mentre que l'hidra no només es regenera quan el cap està tallat, sinó que simultàniament multiplica el nombre de caps. L'antifragilitat és un fenomen omnipresent a la natura. Alguns exemples de la nostra experiència quotidiana inclouen el comportament dels ossos o músculs que es fan més forts quan s'exposen a increments de càrrega externa. Tècnicament, la relació entre la fragilitat i l'antifragilitat com a sensibilitat convexa al trastorn és, a priori, demostrable matemàticament.
- ⁴¹ Some contributions by Alejandro Aravena and Francis Kere, with their Pritzker Prize recognitions are testament to the importance of new forms and modes of spatial production with reverence to contextual specificities (See The Pritzker Architecture Prize, 2022).
- ⁴² Jo Beall, Liza Zegeye Cherenet, Sue Parnell Cirolia, Philipp Rode, and Nuno Cruz, "Understanding infrastructure interfaces: common ground for interdisciplinary urban research?" *Journal of the British Academy* 7, no. 2 (2019): 11-43.
- ⁴³ Ezio Manzini, and Rachel Coad, *Design, When Everybody Designs An Introduction to Design for Social Innovation* (The MIT Press, 2015). Arturo Escobar, *Designs for the pluriverse: radical interdependence, autonomy, and the making of worlds* (Duke University Press Books, 2018).
- ⁴⁴ Edgar Pieterse, "Grasping the unknowable: coming to grips with African urbanisms," *Social dynamics* 37, no. 1 (2011): 5-23, <https://doi.org/10.1080/02533952.2011.569994>
- ⁴⁵ Michael Batty, and Paul Longley, *Fractal cities: a geometry of form and function* (Londres: Academic, 1994). Pierre Frankhauser, "Fractal Geometry of Urban Patterns and their Morphogenesis," *Discrete dynamics in nature and society*, no. 2 (1998.): 127-145, <https://doi.org/10.1155/S1026022698000107>
- ⁴⁶ Ron Eglash, *African fractals: modern computing and indigenous design* (New Brunswick: Rutgers university press, 1999). Christopher Alexander, Sara Ishikawa, and Murray Silverstein, *A pattern language: towns, buildings, construction* (New York: Oxford Univ. Pr., 2010 [1977]). Colin McFarlane, "Assemblage and critical urbanism," *City (London, England)* 15, no. 2 (2011): 204-224, <https://doi.org/10.1080/13604813.2011.568715>. Colin McFarlane., "The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space," *Environment and planning. D, Society & space* 29 no. 4 (2011): 649-671, <https://doi.org/10.1068/d4710>. Kim Dovey, *Urban design thinking: a conceptual toolkit* (London: Bloomsbury Academic, 2016).
- ⁴⁷ Manuel De Landa, *A new philosophy of society: assemblage theory and social complexity* (London: Bloombury, 2017). Niall Ferguson, *The square and the tower: networks, hierarchies and the struggle for global power* (London: Penguin Books, 2018).
- ⁴⁸ Nassim Nicholas Taleb, *Foiled by randomness: the hidden role of chance in the markets and in life* (London: Penguin Books, 2004). Nassim Nicholas Taleb, *The black swan: the impact of the highly improbable* (New York: Random House, 2007). Nassim Nicholas Taleb, *Antifragile: things that gain from disorder* (New York: Random House, 2012). Nassim Nicholas Taleb, *Skin in the game: hidden asymmetries in daily life* (New York: Random House, 2018).
- ⁴⁹ Achille Mbembe, and Sarah Nuttall, "Writing the World from an African Metropolis," *Public culture* 16, no. 3 (2004): 347-372, <https://doi.org/10.1215/08992363-16-3-347>.
- ⁵⁰ Taleb (2012) uses the analogy of mythical phoenix and hydra to explain the phenomenon of resilience and antifragility respectively. The Phoenix regenerates again after exposure to harm, while the hydra not only regenerate when the head is cut off, but simultaneously multiply the number of heads. Antifragility is ubiquitous phenomenon in nature. Some examples from our everyday experience includes the behavior of bones or muscles growing stronger when exposed to increments of external load. Technically, the relation between fragility and antifragility as convex sensitivity to disorder is a priori, mathematically derived by theorem.

Bibliografia

Bibliography

- Africapolis. "Visualise urbanisation in Africa." Accès 21 desembre, 2018. www.africapolis.org/research
- Agbosu, L. K. "The Land Use Act and the state of Nigerian law." *Journal of African law* 32, no. 1 (1988): 1-43.
- Alexander, Christopher, Sara Ishikawa, i Murray Silverstein. *A pattern language: towns, buildings, construction*. Nova York: Oxford Univ. Pr., 2010 [1977].
- Alfirević, Đorđe, i Simonović-Alfirević Sanja. "Design principles for achieving spatiality in living space." *Arhitektura i urbanizam*, no. 48(2019): 37-53.
- Batty, Michael, i Paul Longley. *Fractal cities: a geometry of form and function*. Londres: Academic, 1994.
- Beall, Jo, Liza Zegeye Cherenet, Sue Parnell Cirolia, Philipp Rode, i Nuno Cruz. "Understanding infrastructure interfaces: common ground for interdisciplinary urban research?" *Journal of the British Academy* 7, no. 2 (2019): 11-43.
- Blench, Roger. "An atlas of Nigerian languages." (2012). <http://www.rogerblench.info/Language/Africa/Nigeria/Atlas%20of%20Nigerian%20Languages-%20ed%20III.pdf>
- Césaire, Aimé. "Discourse on colonialism." Nova York: Monthly Review Press, 1972.
- Chattopadhyay, Swati. "Urbanism, colonialism and subalternity." En *Urban Theory Beyond the West*, editat per Edensor i Mark Tim, Jayne. Londres: Routledge, 2011.
- Chukwuemeka, Vincent Chukwuemeka. "Emergent spatialities in urban Africa: Case study of Onitsha markets in Nigeria." Tesis Doctoral, Faculty of Architecture, KU Leuven, 2022.
- Chukwuemeka, Vincent Chukwuemeka, Gisèle Gantois, Kris Scheerlinck, Yves Schoonjans, i Ikechukwu Onyegiri. "Embodying local identity as heritage in transition: The case study of Onitsha markets, Nigeria." En *Heritage and Sustainable Urban Transformations*, editat per Kalliopi Fouseki, Torgrim Guttormsen, Grete Swensen, 55-66. Londres: Routledge, 2019.
- Davis, Howard. *The culture of building*. Nova York: Oxford University Press, 2006.
- De Landa, Manuel. *A new philosophy of society: assemblage theory and social complexity*. Londres: Bloombury, 2017.
- De Satgé, Richard, i Vanessa Watson. *Urban Planning in the Global South: Conflicting Rationalities in Contested Urban Space*. Cham: Springer International Publishing AG, 2018.
- Dickinson, Duo. "Architects Design Just 2% of All Houses—Why?" Common Edge. Accès 24 març, 2022. <https://commonedge.org/architects-design-just-2-of-all-houses-why/>
- Dovey, Kim. *Framing places: mediating power in built form*. Londres: Taylor & Francis, 1999.
- Dovey, Kim. *Urban design thinking: a conceptual toolkit*. Londres: Bloomsbury Academic, 2016.
- Duarte, Fábio. *Space, place, and territory: a critical review on spatialities*. Londres: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017.

- Eglash, Ron. *African fractals: modern computing and indigenous design*. New Brunswick: Rutgers university press, 1999.
- Ekeh, Peter P. "Colonialism and the Two Publics in Africa: A Theoretical Statement." *Comp Stud Soc Hist* 17, no. 1(1975.): 91-112. <https://doi.org/10.1017/S0010417500007659>
- Elden, Stuart. "Land, terrain, territory." *Progress in human geography* 34, no. 6 (2010): 799-817. <https://doi.org/10.1177/0309132510362603>
- Elden, Stuart. *The birth of territory*. Chicago: The University of Chicago Press, 2013.
- Escobar, Arturo. *Encountering development: the making and unmaking of the third world*. Princeton: Princeton university press, 2012.
- Escobar, Arturo. *Designs for the pluriverse: radical interdependence, autonomy, and the making of worlds*. Duke University Press Books, 2018.
- Fanon, Frantz. *The wretched of the earth*. Harmondsworth: Penguin books, 1963. Reimprés el 1974.
- Fanon, Frantz, i Kwame Anthony Appiah. *Black Skin, White Masks*. Nova York: Grove Press, 1952. Reimprés el 2008.
- Ferguson, Niall. *The square and the tower: networks, hierarchies and the struggle for global power*. Londres: Penguin Books, 2018.
- Frankhauser, Pierre. "Fractal Geometry of Urban Patterns and their Morphogenesis." *Discrete dynamics in nature and society*, no. 2 (1998.): 127-145. <https://doi.org/10.1155/S1026022698000107>
- Grosfoguel, Ramón. "THE EPISTEMIC DECOLONIAL TURN: Beyond political-economy paradigms." *Cultural studies* (London, England) 21, no. 2-3 (2007.): 211-223. <https://doi.org/10.1080/09502380601162514>
- Habraken, N. J., i Jonathan Teicher. *The structure of the ordinary: form and control in the built environment*. Cambridge (Mass.): MIT press, 1998.
- Hodder, B. W., i U. I. Ukwu. *Markets in West Africa: studies of markets and trade among the Yoruba and Ibo*. Ibadan: Ibadan University Press, 1969.
- Home, Robert K. "Town planning and garden cities in the British colonial empire 1910–1940." *Planning perspectives* 5, no. 1 (2007.): 23-37. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/02665439008725693>
- Home, Robert K. "From cantonments to townships: Lugard's influence upon British colonial urban governance in Africa." *Planning perspectives* 34, no. 1 (2019): 43-64. <https://doi.org/10.1080/02665433.2017.1359103>
- Home, Robert. K. "Town Planning, Segregation and Indirect Rule in Colonial Nigeria." *Third world planning review* 5, no. 2 (1983): 165-175. <https://doi.org/10.3828/twpr.5.2.4th4321p7722g972>
- Jacobs, Jane. *The Economy of Cities*. Nova York: Vintage, 1969.
- Lefebvre, Henri. *The production of space*. Repr. ed.: Malden: Blackwell, 2007 [1974].
- Low, Setha. *Spatializing culture: the ethnography of space and place* Setha Low. Londres: Routledge, 2017.

- Lugard, Frederick John Dealtry, i Margery Perham. *The dual mandate in British tropical Africa*. Londres: Cass, 1965.
- Mabogunje, Akin L. "Urban Planning and the Post-Colonial State in Africa: A Research Overview." *African studies review* 33, no.2 (1990): 121-203. <https://doi.org/10.2307/524471>
- Manzini, Ezio, i Rachel Coad. *Design, When Everybody Designs An Introduction to Design for Social Innovation*. The MIT Press, 2015
- Massey, Doreen B. *Space, place and gender*. Minneapolis: University of Minnesota, 1994.
- Mbembe, Achille. *On the postcolony*. Berkeley: University of California press, 2001
- Mbembe, Achille. *Critique of Black reason Achille Mbembe*. Traduït per Laurent Dubois. Durham: Duke University Press, 2017.
- Mbembe, Achille. *Necropolitics Achille Mbembe*. Traduït per Steven Corcoran. Durham: Duke University Press, 2019.
- Mbembe, Achille, i Sarah Nuttall. "Writing the World from an African Metropolis." *Public culture* 16, no. 3 (2004): 347-372. <https://doi.org/10.1215/08992363-16-3-347>
- McFarlane, Colin. "Assemblage and critical urbanism." *City* (London, England) 15, no. 2 (2011): 204-224. <https://doi.org/10.1080/13604813.2011.568715>
- McFarlane, Colin. "The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space." *Environment and planning. D, Society & space* 29 no. 4 (2011): 649-671. <https://doi.org/10.1068/d4710>
- Mignolo, Walter D., i Madina V. Tlostanova. "Theorizing from the Borders: Shifting to Geo- and Body-Politics of Knowledge." *European journal of social theory* 9, no. 2 (2006.): 205-221. <https://doi.org/10.1177/1368431006063333>
- Mudimbe, Valentin Yves. *The invention of Africa: gnosis, philosophy, and the order of knowledge*. Bloomington: Indiana university press, 1988.
- National Population Commission, Nigeria. *Nigeria Demographic and Health Survey 2008*. FCT-Abuja Nigeria: National Population Commission and ICF Macro, 2009.
- Ndlovu-Gatsheni, Sabelo J. *Epistemic freedom in Africa: deprovincialization and decolonization*. Londres: Routledge, 2018.
- Ndlovu-Gatsheni, Sabelo J. *Decolonization, development and knowledge in Africa: turning over a new leaf*. Londres: Routledge, 2022
- Nigeria, Federal Republic of. 1990 [1978]. *Laws of the Federation of Nigeria: Land Use Act*. Capítol 202. 1990 Amendment.
- Njoh, Ambe J. "Urban planning as a tool of power and social control in colonial Africa." *Planning perspectives* 24, no. 3 (2009): 301-317. <https://doi.org/10.1080/02665430902933960>
- Nwaka, Geoffrey I. "The Nigerian Land Use Decree: Antecedents and Prospects." *Third world planning review* 1, no. 2 (1979): 193-204. <https://doi.org/10.3828/twpr.1.2.nr970q3352428364>
- Omole, Felix Kayode. "Land Development and Planning Laws in Nigeria: The Historical Account." *Journal of Law, Policy and Globalization* 8 (2012). <https://core.ac.uk/download/pdf/234649591.pdf>

- Pallasmaa, Juhani. *The eyes of the skin: architecture and the senses*. Chichester: Wiley, 2005.
- Pieterse, Edgar. *City futures: confronting the crisis of urban development*. Londres: Zed Books, 2008.
- Pieterse, Edgar. "Grasping the unknowable: coming to grips with African urbanisms." *Social dynamics* 37, no. 1 (2011): 5-23. <https://doi.org/10.1080/02533952.2011.569994>
- Quijano, Aníbal. "Coloniality of Power and Eurocentrism in Latin America." *International sociology* 15, no. 2 (2000): 215-232. <https://doi.org/10.1177/0268580900015002005>
- Rapoport, Amos. *House form and culture*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1969.
- Said, Edward W. *Orientalism*. Nova York: Pantheon Books, 1978.
- Scott, James C. *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed*. New Haven: Yale university press, 1998.
- Sheppard, Eric. "The Spatiality of The Limits to Capital." *Antipode* 36, no. 3 (2004): 470-479. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2004.00426.x>
- Simone, AbdouMaliq. *For the City Yet to Come: Changing African Life in Four Cities*. Durham: Duke University Press, 2004.
- Staszak, Jean-François. "Other/Otherness." En *International Encyclopedia of Human Geography* (Segona edició), editat per Audrey Kobayashi, 25-31. Oxford: Elsevier, 2020.
- Taleb, Nassim Nicholas. *Foiled by randomness: the hidden role of chance in the markets and in life*. Londres: Penguin Books, 2004.
- Taleb, Nassim Nicholas. *The black swan: the impact of the highly improbable*. Nova York: Random House, 2007.
- Taleb, Nassim Nicholas. *Antifragile: things that gain from disorder*. Nova York: Random House, 2012.
- Taleb, Nassim Nicholas. *Skin in the game: hidden asymmetries in daily life*. Nova York: Random House, 2018.
- The Pritzker Architecture Prize. 2022. "Laureates." Accés 10 juliol, 2022. <https://www.pritzkerprize.com/laureates>.
- Tuan, Yi-Fu. *Space and place: the perspective of experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977.
- Tuck, Eve, i K. Wayne Yang. "Decolonization is not a metaphor." *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1, no. 1 (2012): 1-40.
- Watson, Vanessa. "'The planned city sweeps the poor away...': Urban planning and 21st century urbanisation." *Progress in planning* 72, no. 3 (2009): 151-193. <https://doi.org/10.1016/j.progress.2009.06.002>
- Watson, Vanessa. "Seeing from the South: Refocusing Urban Planning on the Globe's Central Urban Issues." *Urban studies* (Edinburgh, Scotland) 46, no. 11 (2009): 2259-2275. <https://doi.org/10.1177/0042098009342598>
- Worldometer. 2020. "Population of Nigeria." Accés 15 gener, 2022. <https://www.worldometers.info/world-population/nigeria-population/>